

تحلیل گفتمان ضدامنیتی گروهک تروریستی جیش العدل (جیش الظلم) در سیستان و بلوچستان

سید محمدحسین اکرمیان^۱

سید محمدعلی حسینی زاده^۲

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۹/۰۷/۰۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۶/۲۷

نشریه علمی آفاق امنیت / سال سیزدهم / شماره چهل و هفتم - تابستان ۱۳۹۹

چکیده

تروریسم یکی از اصلی‌ترین متغیرهای تأثیرگذار بر امنیت کشورهای جهان و به‌خصوص غرب آسیا است. جمهوری اسلامی ایران و به‌ویژه جنوب شرق کشور نیز از این قاعده مستثنی نیست و امنیت این منطقه تحت تأثیر مفهوم تروریسم است. گروه‌های تروریستی در این مناطق، گفتمان و عملکرد خاص خود را پیگیری نموده و بر حسب آن گفتمان، یارگیری و بسیج منابع را عملی ساخته‌اند. یکی از این گروه‌های تروریستی که روندی گفتمانی را در کنار عملکرد نظامی و مستقیم پیگیری می‌کند، جیش‌العدل^۳ نام دارد. این نگاشته بنا بر ضرورت تبیین علمی و دقیق ناامنی‌های شکل‌گرفته در مناطق شرقی جمهوری اسلامی ایران، تبیین گفتمان و عملکرد گروهک تروریستی جیش‌العدل را با استفاده از الگوی فرکلاف (۲۰۰۱) در دستورکار دارد و مطالعه منابع تولیدشده و در اختیار گروهک را انجام خواهد داد. عملیات‌های ناامن‌ساز و تروریستی این گروهک علاوه بر بسترهای عملیاتی، منشعب از گفتمان آن است و ترسیم الگوی مطلوب امنیت پایدار در این مناطق، مرحله بعد از شناسایی دقیق گفتمان ضدامنیتی این گروهک است. شیوه گردآوری داده‌ها در این نگاشته بر مبنای داده‌های دسته اول گروهک و منابع کتابخانه‌ای است و روش تحقیق نیز بر مبنای الگوی گفتمان انتقادی فرکلاف است. نگاشته بر این فرض مبتنی است که امر اجتماعی و ایدئولوژیک گروهک جیش‌العدل (جیش‌الظلم) در سطح ملی و محلی، تحت تأثیر ارزش‌های واژگانی - گرامری و ارزش گفتمانی آن است و عملکرد ضدامنیتی این گروهک منشعب از عناصر و ارزش‌های خاص گفتمانی آن است که در ادامه شاخص‌های آن معرفی می‌شود.

واژگان کلیدی

تروریسم تکفیری در ایران؛ امنیت جنوب شرق ایران؛ جیش‌العدل (جیش‌الظلم)؛ گفتمان انتقادی؛ ارزش متنی؛ ارزش گفتمانی؛ ارزش امر سیاسی

۱. نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران wswaki@gmail.com

۲. استادیار علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

۳. این گروهک تروریستی در جامعه جهانی و امت اسلامی به‌دلیل مجموعه اقدامات ضدانسانی و دینی، تحت عنوان «جیش‌الظلم» شناخته می‌شود.

مقدمه

مفهوم تروریسم (قومی یا مذهبی) امروزه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل امنیتی - سیاسی جهانی مبدل گردیده است. این موضوع در غرب آسیا اهمیتی دوچندان یافته و بسیاری از کشورهای پیرامونی جمهوری اسلامی ایران را به مرز نابودی زیستی - انسانی رسانیده است. تروریسم تکفیری یکی از انواع اصلی این مفهوم است. جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان مرکز ثقل گفتمان مقاومت در مقابل استکبار جهانی، به‌ویژه در سال‌های بعد از انقلاب هجمه‌های گوناگون را از سوی رقبای منطقه‌ای و بین‌المللی شاهد بوده است. یکی از اصلی‌ترین مسائل امنیتی کشور، فعالیت گروه‌های تروریستی در حاشیه مرزهای جمهوری اسلامی ایران است که برخی از مناطق کشور را به‌نحو عمیقی تحت تأثیر قرار داده است. این مقاله با تأکید بر شرق و جنوب شرق کشور، به تبیین فعالیت‌های گفتمانی و عملکردی گروهک تروریستی منتسب به جیش‌العدل در مرزهای شرقی کشور می‌پردازد. علی‌رغم اهمیت روزافزون این مسئله علمی، پژوهش‌های آکادمیک در باب جریان‌شناسی و گفتمان‌شناسی این گروهک در محیط آکادمیک علمی ایران بسیار محدود و انتشار نیافته است. این گروهک در ادامه الگوهای تروریستی طالبان، القاعده، لشکر جهنگوی، سپاه صحابه و... اندیشه‌های تروریستی و تکفیری را در طی دهه گذشته پیگیری نموده و فعالیت‌های مستمر تروریستی و تکفیری علیه شیعه و اهل سنت، بلوچ و فارس سیستان و بلوچستان ترتیب دیده و تأثیرات منفی امنیتی را بر این مناطق گذاشته است. بر مبنای اهمیت این موضوع، نگارندگان تلاش کرده‌اند تا شناسایی دقیق و جامعی را از این گروهک معرفی نموده و ضعف پیشینه تحقیق در این موضوع را مرتفع نمایند.

به‌صورت کلی به‌نظر می‌رسد که گروهک‌های تروریستی در جمهوری اسلامی ایران (به‌ویژه گروهک‌های تروریستی معاصر) درصدد گفتمان‌سازی و ترسیم الگویی ضد امنیت موجود در کشور هستند تا از این طریق یارگیری‌ها و بسیج منابع را به سود اهداف نادرست خود پیگیری نمایند. این مسئله عملکردهای این گروهک‌ها را علاوه بر حوزه عینی (عملیات‌های تروریستی آسیب‌زننده به امنیت کشور) به حوزه‌های ذهنی و سازه‌نگارانه نیز وارد ساخته است و این امر ضرورت شناسایی گفتمان‌های تولیدشده توسط این گروهک‌ها (به‌صورت موردی جیش‌العدل) را افزایش می‌دهد. سؤال اصلی مقاله این است که: ارزش‌های متنی - گرامری و گفتمانی گروهک جیش‌العدل در بازه زمانی ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ چیست و این ارزش‌ها چه تأثیراتی را بر امر اجتماعی - ایدئولوژیک (در سطح ملی - محلی) آنان باقی گذاشته است. فرضیه پژوهش که با استفاده از تبیین تمامی بیانیه‌ها، تصاویر، فیلم‌ها، سخنرانی‌ها، مصاحبه‌ها و... گروهک جیش‌العدل در این بازه زمانی تدوین



شده، نشان می‌دهد که امر واژگانی و گفتمانی گروهک بر عملکرد آن در مناطق جنوب شرقی کشور در سطح محلی و رویکرد آنان نسبت به دولت و جمهوری اسلامی ایران در سطح ملی تأثیر داشته است. شیوه جمع‌آوری داده‌ها نیز با استفاده از منابع تولیدشده گفتمانی توسط گروهک و تبیین آن با استفاده از متد گفتمان انتقادی فرکلاف (۲۰۰۱) می‌باشد. نوآوری این پژوهش در دو حوزه استفاده از الگوی گفتمان انتقادی برای تبیین عملکرد و گفتمان گروهک تروریستی و استفاده از منابع و داده‌های تولیدشده توسط آنان است. در حوزه ضرورت این مقاله نیز، رسیدن به امنیت پایدار و درون‌زا در مناطق شرق و جنوب شرق کشور و مبارزه با این گروهک تروریستی، جز از طریق شناخت زوایای متفاوت عملکردی و گفتمانی آنان ممکن نیست که این موضوع برای نهادهای امنیتی کشور ضرورتی دوچندان دارد. در ادامه رویکرد گفتمان انتقادی فرکلاف به‌عنوان چهارچوب نظری معرفی می‌گردد.

تحلیل گفتمان انتقادی جریان با الگوی فرکلاف

زبان امری اجتماعی و هویت‌بخش است که در شکل‌دهی به افکار عمومی و اندیشه‌های جمعی یک جامعه مؤثر است. در علوم سیاسی زبان عنصری در جهت کسب منابع نایاب قدرت، از طریق فرایند اقتناع و پذیرش معرفی می‌شود (Adedimeji, Mahfouz, 2005: 4 - 5). سیستم زبانی (گفتمان) که انسان در آن زندگی می‌کند، رفتارش را شکل بخشیده و زبان همچون پلی ارتباطی، زندگی شخصی و اجتماعی افراد و گروه‌ها را متصل می‌سازد (Adedimeji, Mahfouz, 2005: 29). گفتمان نیز به مجموعه‌ای از مفاهیم مرتبط زبانی اطلاق می‌شود که موجب انتقال مفاهیم گسترده تاریخی - اجتماعی است (Jørgensen, M. & Phillips, L., 2009: 29). مفهوم گفتمان از دهه ۱۹۹۰ میلادی محبوب شده و ایده‌ای کلی است که زبان بر اساس الگوهای مختلفی آن را شکل می‌بخشد (Tenorio, E. H., 2011: 12). الگوی تحلیل گفتمان انتقادی نیز به‌عنوان یکی از چهارچوب‌های نظری تدوین شده برای تبیین زبان است که جست‌وجوی پیش‌فرض‌ها و مفروضات درون یک گفتمان و ارتباط‌سنجی آنان با مفهوم قدرت را مدنظر دارد. در این الگو، ایدئولوژی ماهیتی ضمنی داشته و حفظ روابط قدرت در یک جامعه را محقق می‌سازد (Fairclough, 1992: 53).

در گفتمان انتقادی، اطلاعات غلط، دست‌کاری و سوءتفسیرهای گفتمان‌ها بررسی شده و ایدئولوژی، نهادهای برساخته‌شده، تحریف واقعیت و... مشخص می‌شود. تجزیه و تحلیل گفتمان انتقادی، درصد حساس‌کردن و آگاهی‌بخشی به تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان متون از طریق تحلیل رژیم‌های معنایی و گفتمان‌های غالب و مغلوب است. در این الگو، قدرت گفتمانی از طریق چینش کلمات و نظم آنان شکل گرفته و در ایجاد قدرت،

سوء استفاده گفتمانی، تداوم و حفظ سلطه، نابرابری، ایجاد و حفظ تعصب و... مؤثر است. در این حوزه مطالعاتی نیز صورت گرفته است به عنوان مثال هابرماس، رسانه‌ها را با گفتمان انتقادی مورد تبیین قرار داده و تجزیه و تحلیل روابط قدرت گفتمانی را از این طریق انجام داده و حدود سلطه و اعمال قدرت نیروهای اجتماعی را مشخص ساخته است (Oni, Josephine, 2010: 259).

ون دایک نیز با رویکردی اجتماعی - شناختی، به تبیین زمینه‌های متن و معنای پنهان گفتمانی متون پرداخته و از این طریق معنا در حوزه‌های اجتماعی را مشخص نموده است. دغدغه ون دایک نقش گفتمان در شکل‌دهی به افکار عمومی مخاطبان بوده و تحلیل و توصیف سلطه اجتماعی مابین تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان گفتمان و تبیین روابط قدرت متن را انجام داده است. او حتی به تجزیه و تحلیل فعالیت و عملکرد رسانه‌ها نیز پرداخته و چگونگی دست‌کاری و کنترل ادراک ذهنی و روان دیگر افراد و مخاطبان را توسط رسانه‌ها معین کرده است (Van Dijk, 2008). ووداک نیز در الگوی گفتمان انتقادی، سیاست داخلی امریکا را در معنای ضمنی و پنهانی آن مورد تبیین قرار داده و آشکارسازی وجهه‌های مخفی گفتمان را منظور گرفته است (Wodak, 1996: 2). وی از طریق مطالعه و شناخت استعاره‌ها، تشبیه‌ها، معنای پنهان، چینش کلمات و... به تحلیل گفتمان انتقادی مبادرت کرده است.

به صورت کلی الگوی گفتمان انتقادی را باید در آرای فرکلاف مشاهده نمود که آن را در سال ۲۰۰۱ در الگویی سیستماتیک معرفی کرده است. در الگوی انتقادی، محقق در فرایند تحلیل گفتمان درگیر است و در ۳ مرحله تفسیر، توضیح و تجزیه و تحلیل، عملکرد زبان و گفتمان را نمایان می‌سازد (Fairclough, 2001, pp. 138 - 139; Hatch, 2002). فرکلاف الگویی ترکیبی را معرفی کرده که در آن هم به ساختار و هم به تولیدکننده متن توجه نموده است (Pugalis, 2009: 77). در الگوی فرکلاف گفتمان دارای سه جنبه تولید، فرم و پذیرش است. وی تجزیه و تحلیل را در دو حوزه درون متنی و فرایند اجتماعی پیگیری می‌کند و بر مرز مابین متن و گفتمان تمرکز دارد. زبان در اندیشه وی ماهیتی توصیفی دارد و با الگوی تفسیری نیز همراه است.

در الگوی انتقادی فرکلاف برخی مفروضات مطرح می‌شوند؛ الف. زبان امری اجتماعی است؛ ب. افراد و نهادها، ارزش و معانی خاص خود را تولید می‌کنند؛ ج. متون عناصر زبان هستند که ارتباطات را موجب می‌شوند؛ د. خواننده و شنونده در ارتباط با یکدیگرند؛ ه. معنا در بستر خاص اجتماعی و فرهنگی ایجاد می‌شود؛ و. مفروضات پنهان هدایتگر متون‌اند؛ ز. استعارها و تشبیه‌ها در نتیجه‌گیری هویتی متن موثراند؛ ح. شباهت‌ها و



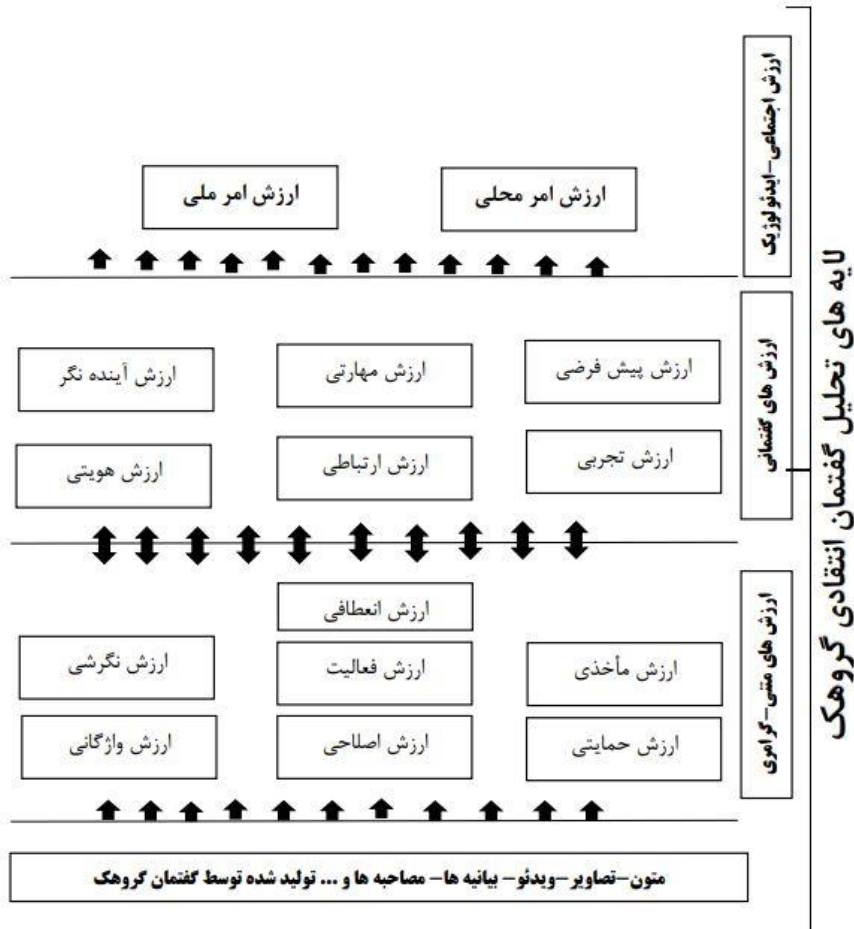
تفاوت‌های تعریف‌شده در متن و مسائل پنهان و آشکار، جهت‌ده به مسیر گفتمان‌اند؛ ت. و... بر مبنای این مفروضات الگوی سه‌مرحله‌ای فرکلاف معرفی شده که به صورت مختصر عبارت است از:

مرحله اول سطح گرامری - واژگانی متن: در این سطح تجزیه و تحلیل متن و خصوصیات رسمی و ظاهری متن منظور است که در شاخص واژگانی، گرامری و ساختار متن تقسیم می‌شوند (Fairclough, 2001, p. 100)، مانند: ۱. ارزش طبقه‌بندی (طبقه‌بندی ظاهری واژگان)، ۲. ارزش حمایتی (کلمات مورد حمایت و یا نقد در متن)، ۳. ارزش اصلاحی (درخواست اصلاح - تغییر - تعویض در متن)، ۴. ارزش رسمیت، ۵. ارزش‌های واژگانی (استعاره‌ها و تشبیه‌های موجود در متن)، ۶. ارزش مآخذی (منابع معرفی شده در متن)، ۷. ارزش انعطافی (حدود انعطاف متن و شیوه‌های ظاهری آن).

مرحله دوم سطح گفتمانی: در این سطح ارتباط متن و داده‌های غیرمتنی مدنظر است که اجتماعی و برساختگی متن را موجب شده و منجر به شکل‌گیری و تداوم متن می‌شوند (Fairclough, 2001, p. 118 - 135) مانند: ۱. ارزش تجربی (دانش و باورهای تولیدکنندگان گفتمان)، ۲. ارزش ارتباطی (روابط اجتماعی درون متنی)، ۳. ارزش هویتی (مفاهیم ارزشی و هویتی)، ۴. ارزش پیش‌فرضی (مفروضات)، ۵. ارزش آینده‌نگرانه گفتمان (آینده ترسیم شده توسط گفتمان) (Fairclough, 2001, p. 135).

مرحله سوم سطح قدرت - ایدئولوژی: در این سطح ارتباط گفتمان و روابط قدرت مشخص و مبارزه برای حفظ و تغییر روندهای اجتماعی تبیین می‌شود (Fairclough, 2001, p. 136). موقعیت گروه در قدرت‌گیری، روابط قدرت در سطح طبقاتی، در سطح نهادی و در سطح اجتماعی دولت - ملت مورد تبیین قرار می‌گیرد. نگرش نسبت به مبارزات و نهادهای محلی نیز در این سطح مورد نظر است. در این مقاله نگارندگان نیز برحسب مجموعه متغیرهای معرفی شده در الگوی فرکلاف (۲۰۰۱)، به تبیین ویژگی‌های زبان‌شناختی، معنایی، گفتمانی و قدرت محورانه گروهک تروریستی جیش‌العدل برحسب داده‌های گفتمانی تولیدشده توسط آنان مبادرت کرده که به تفکیک سه مرحله معرفی شده، تقسیم‌بندی و ارائه می‌شود. بر مبنای ارزش‌های معرفی شده از سوی چهارچوب نظری، امکان تحلیل داده‌ها و منابع، بیانیه‌ها، تصاویر، صوت‌ها، کلیپ‌ها، مصاحبه‌ها و... اعضا، معاونت‌ها و سازمان گروهک تروریستی جیش‌العدل درباره زمانی ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ فراهم می‌شود که در آن لایه‌های گوناگون گفتمان این گروهک مشخص و شناخت انتقادی و دقیقی از این گروهک به جامعه علمی و امنیتی کشور ارائه می‌شود. در این موضوع مطالعات خاصی صورت نگرفته و یا حداقل در محیط آشکار انتشار نیافته است. این در

حالی است که اهمیت موضوع برای امنیت تمامی مناطق جنوب شرقی کشور دوچندان است و چندین دهه امنیت این مناطق را با خلل روبه‌رو ساخته است. در شکل زیر مجموعه‌ای از ارزش‌های تبیین لایه‌های تحلیل گفتمان انتقادی گروهک تروریستی جیش‌العدل از قالب بیانیه‌ها و منابع این گروهک معرفی و به‌عنوان چهارچوب نظری ارائه می‌شود.



روایی و پایایی روش تحلیل کیفی پژوهش

در حوزه اعتبار روایی و پایایی این روش کیفی، بنا بر محذورات امنیتی در موضوع مورد نظر، به‌صورت هم‌زمان امکان انجام روش‌های چندگانه مصاحبه، مشاهده و... وجود نداشته است. به این دلیل نگارندگان تلاش کردند تا با استفاده از تبیین سطوح مختلف گفتمان و متون تولیدشده توسط این جریان، در قالب‌های تصاویر، فیلم، محصولات



چندرسانه‌ای، متون، بیانیه‌ها، گزارش‌ها، مصاحبه‌ها و...، اعتبار کیفی این تحلیل گفتمان را افزایش دهند. هدف کلی این تحقیق کیفی، غوطه‌ور شدن پژوهشگر در موضوع تحقیق و در گام بعدی تبیین آن بوده است و فهم این واقعیت معنادار (گفتمان گروهک تروریستی جیش‌العدل) از این طریق ممکن می‌گردد. روایی این پژوهش و تعمیم‌پذیری آن نیز به دلیل حجم بالای متون مورد مطالعه قرارگرفته گروهک و موضوعات متفاوتی که این بیانیه‌ها برای آنان صادر گردیده‌اند، در کنار این موضوع، سؤالات و دال‌های متفاوتی که به‌عنوان پرسش‌های تحقیق مدنظر قرار دارد نیز، شاهی بر این مدعاست. به‌صورت کلی برای تبیین روایی این پژوهش تبیین فرایندها، مفاهیم پروژه و روش‌شناسی تحقیق کیفی ضروری است، که در جدول زیر دال‌ها و نشانه‌های جست‌وجوی ارزش‌های گفتمان انتقادی و سؤالات دال‌های مختلفی که پژوهش بر آنان متکی است، ارائه می‌شود تا روند پژوهش شفاف و معین باشد.

جدول ۱. دال و نشانه‌های جست‌وجوی ارزش‌های واژگانی، گفتمانی و اجتماعی جیش‌العدل از متون

۱	سؤالات دال حمایتی	کلمات تأکید شده در متن کدامند؟ کلمات و استعاره‌هایی که در متن مورد حمایت قرار گرفته‌اند و متن برای حمایت از آنان نگارش یافته، کدامند؟
۲	سؤالات دال اصلاحی	متون برای تمایل به اصلاح چه مواردی نگارش یافته‌اند؟ تغییرات درخواست‌شده و پیگیری‌شده در متون کدامند؟
۳	سؤالات دال واژگانی	تعاریف از خود و دیگری در متون با چه مضامینی صورت گرفته است؟ تشبیه‌ها در موضوع دوست و دشمن در متون کدامند؟ کلمات خاص همچون تروریسم، خشونت و... در متون به چه شکلی معنا شده‌اند؟
۴	سؤالات دال مأخذی	منابع و مأخذهای استفاده‌شده در متون کدامند؟ متون نتیجه‌گیری خود را به کدام منابع ارجاع می‌دهند؟ توجیه مطالب و عقاید بیان‌شده در متن با تسمک به کدام منابع مشروعیت می‌یابد؟
۵	سؤالات دال فعالیت	نشانه‌های فعالیت‌های گروهک در متون کدامند؟ فعالیت‌های خاص گروهک چگونه در متن ارائه شده‌اند؟ در متون تفاوت‌های فعالیت‌های گروهک از دیگر گروه‌های هم‌شکل با چه ویژگی‌های توصیف شده است؟
۶	سؤالات دال نگرشی	نگرش مثبت و یا منفی متون نسبت به موضوعات کدامند؟ متون چه نگرشی را نسبت به خودی و دیگری ارائه می‌دهند؟
۷	سؤالات دال انعطافی	نشانه‌های انعطاف متون در مقابل تحولات کدامند؟ گروهک در متون روش‌های تطبیق با شرایط را چگونه معرفی کرده است؟
۸	سؤالات دال تجربی	تجارب مؤلفین به چه شکل در متن بیان شده‌اند؟ نشانه‌های هم‌سویی تجارب مخاطبین و مؤلفین در متون کدام است؟ چه شواهدی از تاریخ در متون ذکر گردیده است؟
۹	سؤالات دال ارتباطی	چه تعاملاتی با دیگر گروه‌ها و عقاید در متون ذکر شده است گروهک با چه ادعاهایی یارگیری و جذب از دیگر گروه‌ها را انجام می‌دهد؟ نشانه‌های تفرقه و یا وحدت با دیگر گروه‌ها در متون کدامند؟

۱۰	سوالات دال هویتی کدامند؟	نشانه‌های کیستی و چیستی گروه در متون کدام است؟ اسوه‌های هویتی و نمادهای اعتقادی در متون
۱۱	سوالات دال پیش‌فرضی	پیش‌فرض‌های کلی که نتایج متون بر آنان پایه‌ریزی شده است، کدامند؟
۱۲	سوالات دال مهارتی	مهارت‌های عملکردی گروهک که در متون بیان شده‌اند، کدامند؟ تفاوت گروه با دیگر گروه‌ها در متن به چه شکلی بیان شده است؟
۱۳	سوالات دال آینده‌نگر	آینده‌ترسیم‌شده از سوی گروه در متن با چه ویژگی‌هایی معرفی شده است؟
۱۴	سوالات دال امر ملی	تهدیدات ملی، نگرش به ملیت و چالش‌های ملی در متون چگونه معرفی شده است؟ گروهک در متون مبارزات برای قدرت ملی را چگونه تعریف می‌کند؟
۱۵	سوالات دال امر محلی	تهدیدات محلی، نگرش به منطقه و چالش‌های ناحیه‌ای در متون چگونه معرفی شده است؟ گروهک در متون، مبارزات قدرت در سطح محلی را چگونه توصیف می‌کند؟

معرفی گروهک تروریستی جیش‌العدل

شکل‌گیری گروه‌های تروریستی در مناطق جنوب شرقی کشورمان در سال‌های بعد از انقلاب امری تاریخی است که هر دوره به‌شکل و روندی متفاوت پیگیری شده است. یکی از اصلی‌ترین دلایل شکل‌گیری این نوع خشونت‌ها، فعالیت و یارگیری‌های گستردهٔ جریان‌های قومی - تکفیری کشور پاکستان در حاشیهٔ مرزهای جمهوری اسلامی ایران است که به مرزهای داخلی نیز سرایت نموده است. حجم بالای جریان و گروه‌های خشونت‌طلب پاکستانی - افغانی به‌ویژه در سال‌های بعد از جنگ شوروی، ناامنی محیط پیرامونی مرزهای جمهوری اسلامی ایران را تشدید کرده است. گروهک تروریستی جیش‌العدل نیز، در ادامهٔ اندیشه‌ها و عقاید ضدانسانی و تکفیری فعال در مناطق بلوچستان پاکستان و مرزهای جمهوری اسلامی ایران و در ادامهٔ این سیر تاریخی به مناطق داخلی کشور سرایت و امنیت داخلی و بین‌المللی کشور را با خلل روبه‌رو ساخته است. جیش‌العدل در ادامهٔ روند گروهک‌هایی است که الگوی تروریستی طالبان، القاعده، لشکر جهنگوی، سپاه صحابه و... را نصب‌العین قرار داده و اندیشه‌های ملقب به جهادی و در عالم واقع تروریستی و خشونت‌محورانه را در دستورکار قرار داده‌اند.

ریشه‌های فکری شکل‌گیری خشونت و تکفیر در مرزهای جمهوری اسلامی ایران را از منظر عامل بیرونی می‌توان تحت تأثیر شکل‌گیری گروه‌هایی همچون سپاه صحابه دانست. سپاه صحابه^۱ که به‌مرور به مرگ‌بارترین گروه علیه انقلاب اسلامی ایران مبدل شد، در دههٔ ۱۹۸۰ میلادی تأسیس شد و فردی به نام ریاض بصره سرکردگی آن را بر عهده داشت



1. SSP

(50: 2005, Husain Haqqani). تقابل وی با نظام جمهوری اسلامی ایران در جریان درگیری‌ها در لاهور و بلوچستان پاکستان نمود داشت، تا اینکه در سال ۱۹۹۵، برخی نفرت‌رادی‌کال و خشونت‌طلب سپاه صحابه، با یکدیگر متحد و لشکر جهنگوی یا ارتش آخرت را تأسیس کردند. شواهد حاکی از آن است که ارتباط مابین اسامه بن لادن، القاعده، طالبان و ریاض بصره، در شکل‌گیری فرقه جهنگوی قابل مشاهده بوده است (Hassan 14: 2010, Abbas). تقابل با مقدسات مذهبی دیگر فرق، تلاش برای ساخت جدایی فرق و هراس مابین اعتقادات، خشونت مداوم علیه مردم، عملیات‌های مخفیانه، سبک خاص مبارزات محدود و فرار متعاقب آن، استفاده از رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی در راستای ترویج نفرت، تلاش برای القای نگرش منفی به جوانان، هدف قرار دادن کارمندان و نیروهای دولتی، هم‌سویی با سوداگران مواد مخدر، کسب منابع مالی از کشورهای عربی، تلاش برای فشار بر جمهوری اسلامی ایران و... تنها بخشی از اقدامات سپاه صحابه و لشکر جهنگوی در پاکستان بود که بعدها به‌عنوان ریشه‌های فکری جندالله و جیش‌العدل در جمهوری اسلامی ایران نیز بروز و ظهور یافت.

گروهک تروریستی جندالله، سلف پیشین جیش‌العدل است. جندالله در سال‌های بعد از ۱۳۸۱ در مناطق شرقی و جنوب شرقی کشور فعالیت‌های خود را بر مبنای الگویی القاعده - طالبانی شروع و سپس شدت بخشید. این گروهک در قالب فعالیت‌های عبدالمجید ریگی ملقب به عبدالمالک ریگی (متولد ۱۳۶۱ و اعدام‌شده در ۳۰ خرداد ۱۳۸۹) گفتمان خشونت‌طلب، تکفیری، ضدشیعی و ضدایرانی را مدنظر قرار می‌دهد و مجموعه گسترده‌ای از عملیات‌های مسلحانه را علیه نیروهای امنیتی و مردم و شهروندان عادی شیعه و سنی انجام می‌دهد. در طی این دوره به شهادت‌رساندن و زخمی‌نمودن بیش از هزار نفر از مردم استان در کارنامه وی و گروهکش ثبت شده است. عبدالمالک ریگی در مدارس دینی پاکستانی تحصیل نموده بود و از ۱۹ سالگی نیز اسلحه و اقدام خشونت‌بار را در کارنامه دارد. همان‌طور که بیان شد شکل‌گیری گروهک جیش‌العدل را باید در سال‌های بعد از دستگیری عبدالمالک ریگی مشاهده نمود. به‌صورت کلی بعد از دستگیری ریگی در تاریخ ۴ اسفندماه ۱۳۸۸ نوعی دوگانگی و تردید در گروهک تروریستی جندالله ایجاد می‌گردد که زمینه را برای انشعابات بعدی آن فراهم می‌آورد. محمد ظاهر بلوچ به‌عنوان جانشین عبدالمالک معرفی می‌شود و عملیات‌های تروریستی روز تاسوعا در چابهار و روز میلاد امام حسین(ع) در مسجد جامع زاهدان، توسط اعضای باقیمانده گروهک تکفیری جندالله انجام می‌گیرد. دو دستگی اعضای گروهک بعد این عملیات‌ها شدت گرفته و بعد از اعدام عبدالمالک ریگی مابین برخی از سرکردگان گروه مانند برادرش، عبدالرئوف ریگی و تعداد



دیگری از اشرار تروریستی، درمورد سامان‌دهی افراد باقی‌مانده گروه، اختلافاتی جدی شکل می‌گیرد. در این دوره مجموعه‌ای از تسویه‌حساب‌های داخلی را نیز در گروهک شاهد هستیم. این دوگانگی منجر به تقسیم گروهک به جندالله و جیش‌العدل می‌گردد. عبدالرئوف ریگی، برادر عبدالمالک، گروهکی تحت عنوان جیش‌النصر را ایجاد می‌کند و ملازاده نیز مسئولیت جیش‌العدل را بر عهده می‌گیرد. به این دلیل نقطه آغاز فعالیت جیش‌العدل از سال ۱۳۹۱ شروع و مجموعه‌ای از عملیات‌ها و تحرکات نظامی را در مناطق مختلف استان سیستان و بلوچستان انجام می‌دهند.

این گروهک توسط شخصی به نام عبدالرحیم ملازاده تأسیس می‌شود. در گام‌های اولیه تلاش برای سازمان‌دهی و ایجاد تشکیلات در دستورکار این گروهک قرار گرفته و در جریان جنگ داخلی سوریه نیز از معارضین و تکفیری‌های عرب حمایت می‌کند. الگوی تشکیلاتی آنان برحسب روش القاعده‌ای شکل گرفته و تعارض با دستگاه‌های امنیتی و انتظامی و ایجاد وحشت برای رسیدن به اهداف را در دستورکار داشته است. عبدالرحیم ملازاده پیش از تأسیس جیش‌العدل در پاکستان، سابقه عضویت در گروه جندالله را نیز داشته است (Jamestown Foundation, 2014: 23).

از آنجایی که نهادهای امنیتی و انتظامی کشور بعد از اعدام عبدالمالک ریگی گستره اشراف و نظارت خود را بر مرزهای داخلی کشور شدت بخشیدند، گروهک با استفاده از مناطق ناامن پیرامون ایران در افغانستان و پاکستان، مجموعه‌ای از پایگاه‌های غیرقانونی را در میان صخره‌ها، کوه‌ها و مناطق صعب‌العبور ایجاد کرده و تمامی پایگاه‌های داخلی گروهک را از میان رفته دیدند. در این دوره گروهک حوزه پشتیبانی خود را به خارج از کشور منتقل کرده است. گروهک حمایت از حقوق مردم بلوچ را به‌عنوان اصلی‌ترین ادعای دروغین‌اش معرفی می‌کرد و خود را به‌عنوان گروه احقاق‌کننده حقوق قومیت معرفی می‌کند. این ادعا در حالی است که گروهک در حملات نظامی‌اش مابین شیعه و اهل سنت و یا بلوچ و فارس تفکیکی قائل نشده و برای رسیدن به اهداف غیرانسانی و غیرملی‌اش، هر فرد ایرانی (فارغ از قومیت و مذهب) را هدف مستقیم قرار می‌دهد. در اندیشه گروهک هر آن کسی که به ملیت و حاکمیت ایرانی و جمهوری اسلامی ایران دلبستگی دارد، دشمن شناخته می‌شود. در سطح عقیدتی به‌صورت کلی نشانه‌هایی از ترویج آموزه‌های سلفی و وهابی همچون معارضین سلفی سوریه را نیز در اندیشه‌های جیش‌العدل می‌توان مشاهده نمود (سیاست روز، ۲۰ فروردین ماه ۱۳۹۳).

در طی دوره جنگ سوریه، به‌مرور اقبال کشورهای معاند با جمهوری اسلامی ایران نیز به این گروهک افزوده شده و این کشورها در تلاش بودند تا امنیت همه‌جانبه جمهوری



اسلامی ایران را با استفاده از امکانات و ابزارهای محدود این گروهک با خلل و مشکل روبه‌رو سازند. به نظر می‌رسد که مجموعه‌ای از عوامل در اقبال این دشمنان به گروهک مؤثر بوده است که برخی از آنان عبارت‌اند از: ۱. وجود ارتباط سران جیش‌العدل با سرویس‌های جاسوسی معاند، ۲. بالا بودن ظرفیت اطلاعاتی، شناسایی و عملیاتی گروهک نسبت به دیگر گروهک‌های منشعب از جندالله، ۳. تلاش کشورهای معاند برای مبدل کردن عبدالرحیم ملازاده به ریگی دوم و... . جیش‌العدل به‌مرور تلاش برای منحصراًسازی خشونت تکفیری - تروریستی در مناطق جنوب شرقی کشور را در دستور کار قرار داده و برای جذب دیگر گروهک‌های فعال تروریستی اقداماتی را انجام می‌دهد. اوج این تلاش‌ها بعد از کشتن عبدالرئوف ریگی توسط جیش‌العدل (به‌صورت مخفی) و الحاق جیش‌النصر به جیش‌العدل بوده است. به‌صورت کلی بعد از جدایی عبدالرئوف از جیش‌العدل، مجموعه‌ای از مذاکرات گسترده مابین دو طرف برای دوستی و بازگشت صورت می‌گیرد، اما عبدالرئوف به دلایل مالی و قدرت‌خواهانه این مذاکرات را بی‌نتیجه باقی گذاشت و بعد از کشته‌شدنش توسط نیروهای جیش‌العدل رایزنی‌ها و گفت‌وگوها برای بازگشت اعضای جیش‌النصر به جیش‌العدل به سرانجام می‌رسد. در تاریخ ۱۳۹۵/۱۰/۲۸ جیش‌النصر در قالب بیعت با عبدالرحیم ملازاده منحل می‌گردد (۱۵ نوامبر ۲۰۱۶، بیانیه انحلال جیش‌النصر در جیش‌العدل). در حوزه سازمان‌دهی و تشکیلاتی، گروهک جیش‌العدل از سه شاخه نظامی به تفکیک سه منطقه جغرافیایی تشکیل شده است. گروه نظامی عبدالملک ملازاده در سرباز و راسک، گروه نظامی شیخ ضیایی در محدوده سراوان و گروه مولوی نعمت‌الله توحیدی در میرجاوه و زاهدان فعالیت داشته و از امکانات مرز پاکستان برای فرار و اختفا استفاده می‌برند. مسئولیت اصلی عملیات‌های جیش‌العدل بر عهده شاخه عبدالملک و شیخ ضیایی در منطقه سراوان و سرباز است که با استفاده از الگوی چریکی و روش‌های کمین، بمب‌های ریموت‌دار - کنترلی و مین جاده‌ای عملیات‌های تروریستی را انجام می‌دهند (تابناک، ۵ آبان ۱۳۹۲). برخی عملیات‌های مهم نیز توسط آنان در طی دوره ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸ انجام گرفته است که بمب‌گذاری‌ها در مناطق مسکونی شهرهایی مانند زاهدان، چابهار و...، حملات متعدد به پاسگاه‌ها، گشت‌های انتظامی، نیروهای مهندسی در منطقه، کمین برای ماشین‌ها و نفرات نظامی و انتظامی، مین‌های کنار جاده‌ای دستی و رادیویی، حمله به برجک‌های دیده‌بانی مرزی، تلاش برای نفوذ به درون پاسگاه‌ها و تصرف آنان، آدم‌ربایی، مشارکت در قاچاق مواد مخدر و... برخی از اقدامات این گروه است که دامنه فعالیت آنان را نشان داده و ضرورت تبیین فضای خاص فکری و عملکردی آنان را افزایش می‌دهد.

تأثیر گفتمان گروهک تروریستی جیش‌العدل بر فضاهای امنیتی جمهوری اسلامی ایران در جنوب شرق کشور

گروهک تروریستی جیش‌العدل هم‌اکنون به‌صورت پنهان و محدود، آسیب به امنیت جمهوری اسلامی ایران در جنوب شرق کشور را در دستورکار دارد و از این روی فهم دقیق و علمی از عملکرد و شیوه‌های خاص پیگیری‌شده از سوی این گروهک، در ارائه مسیر و روند برای مقابله نرم و عمیق با آنان ضروری است. از این منظر مقاله‌ای تاکنون انتشار نیافته است و ضرورت موضوع احساس می‌شود. جیش‌العدل گروهی است که نسبت به دیگر جریان‌های پیشین، همچون گروهک فرقان، جندالله و... روندی متفاوت را پیگیری می‌نماید. این گروهک بر عناصر گفتمانی تأکید بیشتری داشته و علاوه بر حضور در عرصه ترور مستقیم، به حوزه ترور نرم و انحراف افکار عمومی نیز توجه به‌سزایی دارد. این موضوع اگرچه به‌واسطه آگاهی عمیق جامعه قومی در جمهوری اسلامی ایران موفقیت‌آمیز نبوده، اما ضرورت برنامه‌ریزی‌های آینده‌پژوهانه برای مقابله ریشه‌ای و گفتمانی با این تهاجم را ضروری جلوه می‌نماید. همان‌طور که در ادامه بیان می‌شود، گروهک در حوزه‌های امنیتی درصدد است تا با ترسیم الگویی گفتمانی و به‌هم‌پیوسته، عملکرد محلی و ملی خود را توجیه و افکار عمومی را با خود هم‌راستا نماید. بر مبنای ضرورت، تحلیل گفتمان انتقادی گروهک تروریستی جیش‌العدل، اهمیتی امنیتی دارد و با تبیین دقیق وضعیت موجود و آگاهی‌بخشی از عملکرد گفتمانی این گروهک برای سازمان‌ها و رسانه‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، جبهه فرهنگی انقلاب اسلامی و نهادهای امنیتی را برای مقابله با الگوی ضد وحدت اسلامی این گروهک در جنوب شرق کشور مهیا می‌سازد.

بر این مبنای تبیین گفتمان انتقادی گروهک برای امنیت ملی کشور ضروری است. گروهک هم‌زمان با عملیات‌های نظامی، مجموعه‌ای از فعالیت‌های گفتمانی را نیز در دستورکار قرار داده و با ایجاد پایگاه‌های متنوع گفتمانی و رسانه‌ای فعالیت‌های سازه‌انگارانه و متنی را به‌نحو گسترده پیگیری می‌نماید. در این راستا رسانه‌های معاند خارج از کشور نیز حمایت گفتمانی از گروهک را انجام می‌دهند. برای فهم حدود گفتمانی گروهک و فهم ارزش‌های متنی آن، استفاده از الگوی فرکلاف ضروری است. متون تولیدشده این گروهک (که در مطالعه حاضر از سال ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ را در بر می‌گیرد)، در ارتباط مابین متون تولیدشده، نویسندگان و مؤلفان ایجاد و بر افکار عمومی جامعه مخاطب این گروهک تأثیر مستقیم و غیرمستقیم دارد. در ادامه با تأکید بر این ارزش‌های گرامری، به تبیین عملکردهای گفتمانی گروهک خواهیم پرداخت.



تحلیل گفتمان انتقادی گروهک تروریستی جیش‌العدل

همان‌طور که بیان شد تحلیل گفتمان انتقادی جیش‌العدل در راستای فهم ارتباط زمینه و متن ضروری است. در این راستا باید چند سطح ارزش از متون استخراج و طبقه‌بندی شود. در گام اول تبیین ارزش‌های گرامری و واژگانی ضروری است. در گام بعدی ارزش‌های گفتمانی منابع و در مرحله آخر تأثیر این دو سطح ارزش بر امر ایدئولوژیک و اجتماعی گروهک مورد تبیین قرار می‌گیرد. در ادامه سطح اول تحلیل ارزش‌های گرامری - واژگانی متون تبیین می‌شود.

ارزش‌های گرامری - واژگانی متون تولید شده جیش‌العدل

همان‌طور که بیان گردید سطح اول تحلیل گفتمان انتقادی، بر ارزش‌های گرامری و واژگانی تأکید دارد در این سطح لایه‌های مختلف متنی گروهک تروریستی جیش‌العدل استخراج و ارزش‌ها در طبقه‌بندی حمایتی، اصلاحی، واژگانی، مأخذی، فعالیت، نگرشی و انعطافی ارائه می‌گردد.

ارزش حمایتی

در سطح ارزش حمایتی، کلمات مورد تأیید متن و حمایت‌های بیان‌شده در متون مدنظر است. گروهک در سطح گفتمانی تأکید بسیاری بر ارزش حمایتی داشته و با سیاه‌نمایی از وضعیت موجود، نزد افکار عمومی مخاطبانش آنان را از شرایط ناراضی و گروهک را به‌عنوان تنها نیروی حمایت‌کننده معرفی می‌نماید. ارزش حمایتی در بسیاری از بیانیه‌ها و متون گروهک قابل مشاهده است که برخی از آنان عبارت‌اند از:

۱. ادعای حمایت از مخاطبان در مقابل هرگونه بی‌احترامی به عقاید مذهبی‌شان از سوی حکومت و... (۲۸ می ۲۰۱۹ - بیانیه توهین به عقاید) و ادعای مقابله با هرگونه تعدی به اعتقادات با استفاده از الگوی خشونت‌محور و تکفیری (۱۲ می ۲۰۱۹، بیانیه تخریب مساجد اهل سنت)؛

۲. معرفی نمودن سیستم سیاسی کشور به‌عنوان دشمن و معرفی گروهک به‌عنوان تنها حمایت‌کننده قومیت (۲۸ می ۲۰۱۹ - بیانیه توهین به عقاید و ۲۵ می، ۲۰۱۹، بیانیه جهاد و ماه رمضان)، ادعای حمایت از مستضعفین و درمندگان (۲۵ می، ۲۰۱۹، بیانیه جهاد و ماه رمضان)، ادعای پیگیری حقوق قومیت (۲۲ می، ۲۰۱۹، معرفی کشته‌شدن صفی‌زاده به‌عنوان ترور و ۲۲ مارس، ۲۰۱۹، دلیل الحاق به جیش‌العدل)، ادعای وجود تبعیض در حوزه‌های گوناگون اجتماعی و معرفی الگوی خشونت‌محور و تکفیری (جهاد ادعایی) به‌عنوان روش حمایت از قومیت (۲۲ مارس، ۲۰۱۹، دلیل الحاق به جیش‌العدل)؛



۳. تأکید بر حمایت از افراد ناآگاه و طردشدهٔ مجذوب اندیشه‌های خشونت‌محور گروهک در جهت انتشار اندیشه‌های تکفیری در میان جوانان ناآگاه (۲۲ می ۲۰۱۹، بیانیهٔ مرگ صفی‌زاده)؛

۴. ادعای حمایت زندانیان (هم‌سو با گروهک و معاند) در زندان‌های امنیتی کشور (۵ آوریل، ۲۰۱۹، بیانیهٔ علما در صف جهاد و ۲۲ فوریهٔ ۲۰۱۹، بیانیهٔ دستگیری یک زن توسط دولت) و ادعای حمایت از سوختبران و کولبران (حتی قاچاقچیان) در مقابل نیروهای انتظامی (۲۵ فوریه، ۲۰۱۹، مرگ یک سوخت‌بر)؛

۵. سوء استفاده از محرومیت مناطق بلوچ‌نشین و معرفی خشونت به‌عنوان روش حل محرومیت‌ها (۱۳ فوریه، ۲۰۱۹، بیانیه درمورد اهداف گروه)، ادعای اینکه گروه با پیگیری خشونت در راستای مقابله با ظلم عمل می‌کند (۱۸ فوریه، ۲۰۱۹، اعلام عدم آسیب از جانب حکومت در عملیات) و معرفی امر تکفیری و خشونت‌محور به‌عنوان تنها راهکار حمایتی (۱۴ فوریه، ۲۰۱۹، بیانیه درمورد عملیات)؛

- ارزش اصلاحی

ارزش اصلاحی مجموعه‌ای از واژگان آشکارکنندهٔ الگوی تغییرخواه، تداوم‌خواه و یا برانداز متن است. این ارزش اصلاحی، نگرش خاص یک گفتمان را نسبت به تغییرات نشان می‌دهد. در گفتمان گروهک جیش‌العدل، ارزش اصلاحی در راستای ارزش حمایتی قرار داشته و نوع اصلاحات درخواستی گروهک را نشان می‌دهد. گروهک ادعا دارد که با استفاده از خشونت، درگیری و تکفیر در تلاش است تا ارزش‌های اصلاحی را برای مخاطبانش ایجاد نماید. برخی از این ارزش‌های اصلاحی عبارت‌اند از:

۱. ادعای تلاش برای اصلاح توهین به عقاید مذهبی در رسانه‌های جمعی و ملی (۲۸ می ۲۰۱۹، بیانیهٔ توهین به عقاید)، معرفی خشونت نظامی به‌عنوان روش اصلاح این امر (۲ فوریه ۲۰۱۹، حمله به کلانتری ۱۲ زاهدان)؛

۲. ادعای قتل‌های سازمان‌دهی شدهٔ سیستم حکومتی علیه قومیت و تلاش برای اصلاح و بازدارندگی حکومت از این امر با استفاده از خشونت و درگیری؛

۳. ادعای اصلاح خشونت‌های نظامیان در مقابل گروهک و افراد وابسته به آن با استفاده از خشونت متقابل (۱۳ فوریه، ۲۰۱۹، بیانیه درمورد اهداف گروه) و ادعای مقابله با قتل‌های غیرقانونی حکومت علیه اعضای گروهک (۲۸ می ۲۰۱۹، بیانیهٔ توهین به عقاید)؛

۴. ادعای اصلاح وضعیت استخدامی افراد قومیت مانند: «شغل مردم ما تعقیب‌و‌گریز و شلیک مأموران و چپ‌کردن با ماشین نیست» و معرفی خشونت به‌عنوان راه تأمین اشتغال برای مخاطبان (۶ فوریه ۲۰۱۹، بیانیهٔ پاسخ به شبهات)؛



۵. ادعای اصلاح خشونت‌محور مواردی همچون: الف. ظلم دولتی، ب. اصلاح وضعیت بارکشان و کولبران، ج. اصلاح ستم، د. اصلاح بازداشت‌ها و شکنجه‌های افراد منتسب به گروه (کلیپ‌ها ۳۰ - ۵ - ۲۰۱۹ با نام پیام سربازان عدل).

- ارزش واژگانی

در الگوی فرکلاف، ارزش واژگانی متشکل از ویژگی‌های خاص کلمات، استعاره‌ها، تشبیه‌ها، فنون گرامری و... متن است. تفکیک دوست و دشمن نیز در این سطح مورد توجه است. به‌صورت کلی مفاهیم واژگانی اعم از استعاره و تشبیه از دوست و دشمن گروهک تروریستی جیش‌العدل مورد توجه این ارزش است. این واژگان بر دانش و بینش مخاطبان گفتمان تأثیر دارد و برخی از آنان عبارت‌اند از:

- ارزش واژگانی تعریف دوست و خودی مانند: تشبیه جامعه مذهبی به جامعه دردکشیده (۲۲ می، ۲۰۱۹، معرفی کشته‌شدن صفی‌زاده به‌عنوان ترور)، معرفی اعضای گروهک تحت‌عنوان سربازان عدل‌اللهی (۲۲ مارس، ۲۰۱۹، دلیل الحاق به جیش‌العدل)، شیرمردان بلوچستان (۱۸ فوریه، ۲۰۱۹، اعلام عدم آسیب از جانب حکومت در عملیات)، ارتش عدالت (۱۵ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه مخالفت با تروریسم از سوی گروه و ۶ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه پاسخ به شبهات)، جان‌برکفان عدل (۲ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه حمله به نیکشهر)، مردان بی‌ادعا (۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، بیانیه انگیزشی گروه)، شاهین‌های سرزمین (۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، بیانیه انگیزشی گروه)، مقاومین تفتان (۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، بیانیه انگیزشی گروه)، فدائیان عادل (۹ فوریه ۲۰۱۸)، فرزندان مجاهد بلوچستان (۲ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه حمله به نیکشهر)، مدافعین مظلوم کشور (۱۳ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه در باب تبلیغات مسموم نظام)، مجاهدین عدالت و برابری (۲۲ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه دستگیری یک زن توسط دولت)، مسلمان غیور (۲۲ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه دستگیری یک زن توسط دولت و ۱۴ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه خطاب قرار دادن نیروهای نظامی) و معرفی عبدالملک به‌عنوان شیرمرد بلوچستان (۲۳ فوریه ۲۰۱۹، سالگرد اسارت عبدالملک ریگی)؛

- گروهک نهادهای امنیتی، انتظامی، سیاسی و فرهنگی استانی و ملی را به‌عنوان دشمن و با استفاده از استعاره و تشبیه‌های مدموم معرفی کرده و نهادهای استانی و ملی که در تقابل با خشونت‌های ضد امنیتی این گروهک به فعالیت مبادرت کرده و فضای امنیت کامل را در استان سیستان و بلوچستان پدید می‌آورند را با استفاده از واژگانی منفی معرفی می‌نماید؛ مانند: سفاک (۲۲ می ۲۰۱۹، معرفی کشته‌شدن صفی‌زاده به‌عنوان ترور)، طاغوتی (۲۲ می ۲۰۱۹، معرفی کشته‌شدن صفی‌زاده به‌عنوان ترور و ۲۳ فوریه ۲۰۱۹، سالگرد اسارت عبدالملک ریگی)، ستمگر (۲۲ می ۲۰۱۹، معرفی کشته‌شدن

صفی‌زاده به‌عنوان ترور؛ ۳ آپریل ۲۰۱۹، مستند مقاومت بلوچستان و ۱۸ فوریه ۲۰۱۹، اعلام عدم آسیب از جانب حکومت در عملیات)، ابزار سرکوب (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه خطاب قرار دادن نیروهای نظامی)، پایه دوام نظام (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه خطاب قرار دادن نیروهای نظامی)، تروریست (۱۵ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه مخالفت با تروریسم از سوی گروه)، فرقه‌گرا (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه درمورد عملیات) و معرفی سپاه قدس به‌عنوان دشمن اصلی و قلب تپنده نظام و نام بردن چندباره از این نهاد انقلابی (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، ضدتروریست خواندن جیش‌العدل) و...؛

- گروهک در سطح واژگانی درگیری مابین دوست و دشمن را با مفهوم هلاکت و شهادت توضیح می‌دهد (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه خطاب قرار دادن نیروهای نظامی) و مقابله با دشمن را با استفاده از ابزار خشونت و تکفیر خوانده و بلوچستان را بدون پیگیری خشونت‌های موردنظر گروهک، تشبیه به کالبدی سرد و بی‌روح می‌کند (۲۳ فوریه ۲۰۱۹، سالگرد اسارت عبدالمالک ریگی)؛

- مذموم دانستن خوانش تروریستی از اقدامات گروهک در سطح ارزش واژگانی، مانند: «مفهوم تروریسم در ادبیات سیاسی بازیچه دست قدرت‌های جهانی و حکومت‌هاست و جیش‌العدل تروریست نیست» (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، ضدتروریست خواندن جیش‌العدل). گروهک در سطح واژگانی، سیستم امنیتی و انتظامی کشور را تروریست می‌خواند و اعمال رقیب را به‌عنوان ترور و خشونت معرفی می‌کند. در مقابل گروه عملیات و تحرکات خشونت‌محور و تکفیری‌اش را مجاز و مشروع می‌خواند (۲۲ می ۲۰۱۹، معرفی کشته‌شدن صفی‌زاده به‌عنوان ترور). در سطح دیگر گروهک ادعا می‌کند که ضدتروریستی‌ترین گروه نظامی دنیا است (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، ضدتروریست خواندن جیش‌العدل)؛

- جیش‌العدل در سطح واژگانی از به‌کاربرده شدن مفهوم گروهک برای نامیدنش کناره‌گیری نموده و خود را تحت عنوان سازمان می‌خواند؛ مانند: «جیش‌العدل گروهک نیست سازمان است» (۶ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه پاسخ به شبهات) این گروهک جنگ واژگانی را حائز اهمیت دانسته و انتخاب واژگان برای قدرت‌گیری و یا ضعف کنونی گروهک را در دستور کار دارد (۶ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه پاسخ به شبهات) گروهک بر مبنای اهمیت این مسئله، در سطح ارزش واژگانی از مفاهیمی مانند: گروهک، شورو، تکفیری، وابسته به استکبار، وابسته به رژیم صهیونیستی و... کناره‌گیری می‌کند (۴ سپتامبر ۲۰۱۸، ردیه بر تکفیر گروه)؛

- ارزش مأخذی

هر گفتمان در رویکرد انتقادی، مجموعه‌ای از مأخذ را به‌عنوان پایه قبول و بر اساس



آن توجیه عملکرد و قدرت محوری‌اش را در دستورکار قرار می‌دهد. منابعی همچون: خوانش تکفیری و نادرست از قرآن کریم، تأکید بر روایات بی‌سند یا خوانش‌های ناصحیح از روایات، تمسک به برخی سخنرانی‌ها و بیانات علمای منحرف دینی که الگویی خشونت‌محور را ترویج می‌کنند و... برخی از منابع این گروهک است که به اختصار عبارت‌اند از:

- استفاده از آیات قرآن برای توجیه و مشروع‌سازی جهاد و خشونت علیه دولت و مردم:
الف. «وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قَاتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا، بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزُقُونَ» (آل عمران/ ۱۶۹) (۲۲ می ۲۰۱۹، بیانیه ترور صفی‌زاده)، ب. اذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ (حج/ ۳۹)، ج. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَالِكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ (توبه/ ۳۸)، د. انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (توبه: ۴۱) (۲۲ مارس ۲۰۱۹، دلیل الحاق به جیش‌العدل)، هـ. واعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفرقوا (آل عمران/ ۱۰۳) (۱۵ نوامبر ۲۰۱۵، بیانیه انحلال جیش‌النصر در جیش‌العدل) و...؛

- تلاش برای ضمیمه‌کردن جهاد با ایام ماه مبارک رمضان و مشروع‌سازی دینی آن
(۲۵ می ۲۰۱۹، بیانیه جهاد و ماه رمضان)؛

- استفاده از روایات جهادی برای هویت‌سازی خشونت در اذهان اعضا؛ مانند: «و شما جهاد را ترک کردید، و خدا (بر اساس این عملتان) ذلتی برایتان مسلط خواهد کرد و آن ذلت را از شما نخواهد زدود تا زمانی که به دینتان (جهاد) باز نگردید» (۲۲ می ۲۰۱۹، معرفی کشته‌شدن صفی‌زاده به‌عنوان ترور)، معرفی جهاد به‌عنوان عملی برای بازیابی سعادت و عزت انسان: «رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِذَا تَبَايَعْتُمْ بِالْعَيْنَةِ، وَ أَخَذْتُمْ أذْنَابَ الْبَقْرِ، وَ رَضِيْتُمْ بِالزَّرْعِ، وَ تَرَكْتُمُ الْجِهَادَ، سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ذُلًّا لَا يَنْزِعُهُ حَتَّى تَرْجِعُوا إِلَى دِينِكُمْ) (۱۲ می ۲۰۱۹، بیانیه تخریب مساجد اهل سنت)، ارجاع متعدد به حدیث‌های گزینش شده از پیامبر(ص) مانند: «هرکس در راه رضای خدا به اندازه مقدار زمان دومرتبه دوشیدن شتر در راه خدا جهاد کند بهشت برای او واجب است. رسول‌الله و هرکس که شهادت را از خدا با صدق طلب کند، سپس بمیرد یا کشته شود برایش اجر شهید است و هرکس در راه خدا زخمی شود و سختی ببیند، در قیامت به بهترین شکل ظاهر می‌گردد» (مستند جهاد و علما - مؤسسه فرهنگی عدل)؛

- ارجاع به سخنرانی‌های علمای منحرف مورد نظر و حمایت گروهک و برخی علمای منحرف که نظراتی را در باب موضوع خشونت در سخنرانی‌های خود بیان کرده‌اند؛ مانند:



الف. استفاده ابزاری از برخی سخنان ائمه جمعه در برخی شهرستان‌ها و مناطق (۲۵ فوریه ۲۰۱۹، مرگ یک سوختبر)، ب. ارجاع به سخنان عبدالمالک ریگی و معرفی این شرور به‌عنوان رهایی‌دهنده (۲۳ فوریه ۲۰۱۹، سالگرد اسارت عبدالمالک ریگی)، ج. انتشار کلیپ‌های رسانه‌ای در مورد فضایل ترور و جهاد ادعایی؛

- جنگ مأخذی با رسانه‌های دولتی و معرفی آنان به‌عنوان رسانه‌های منحرف (۲۲ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه دستگیری یک زن توسط دولت)، تأکید بر غلط بودن تبلیغات نهادهای امنیتی در استان و صحیح و دقیق بودن تبلیغات خشونت‌محورانه گروهک (۱۸ فوریه ۲۰۱۹، اعلام عدم آسیب از جانب حکومت در عملیات)؛

- ارجاع سربازان گروهک به منابع دینی برای مشروعیت خشونت‌هایشان مانند: الف. در مقابل این ظلم‌ها به خدا رجوع کرده‌ایم و آیه آمد که: کسانی که به شما ظلم کرده‌اند را بکشید و برای این امر با گروهک هم‌پیمان شده‌ایم (مصاحبه با عارف جنگجوی سازمان جیش‌العدل)، ب. خواندن مفاهیم ارزشی در حین عملیات؛ مانند: «مجاهدین با فضل و یاری خدا و توکل و باوری که به خداوند داشته‌اند، آنها را محاصره نموده و تمام نیروها را دستگیر کردند. الله اکبر و عزت برای خدا و رسول است» (ویدئو - پیام سربازان عدل به نیروهای امنیتی در حین درگیری)؛

- ارزش فعالیت

ارزش فعالیت در سطح واژگانی، مؤثر بودن گفتمان را نشان می‌دهد. در این سطح حدود و ویژگی‌های فعالیت‌های خاص گروهک در سطح واژگانی مشخص می‌شود؛ مانند:

- نوع خاص فعالیت‌های نظامی گروهک مانند: ادعای فعالیت دفاعی گروهک در مقابل ادعای تهاجم نیروهای دولتی و مردمی (۲۵ می ۲۰۱۹، بیانیه جهاد و ماه رمضان)، تأکید بر فعالیت انتقامی و خشونت‌بار در مقابل هرگونه ضربه به گروهک (۲۲ می ۲۰۱۹، معرفی کشته‌شدن صفی‌زاده به‌عنوان ترور)، ادعای مرحله‌بندی فعالیت‌های خشونت‌آمیز به مواردی مانند: الف. محکومیت زبانی، ب. واکنش و عمل خشونت‌محور (۱۲ می ۲۰۱۹، بیانیه تخریب مساجد اهل سنت)، ادعای عدم آسیب‌رسانی نظامی و مسلحانه گروهک به مردم عادی (ادعای گروه) (۲۵ فوریه ۲۰۱۹، مرگ یک سوختبر) و ادعای تروریسم برنامه‌ریزی شده گروهک (۲ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه حمله به نیکشهر)؛

- فعالیت‌های فرهنگی و گفتمانی گروهک برای مواردی همچون: نفوذ بر افکار عمومی از طریق ساخت آگاهی‌های کاذب (۱۶ مارس ۲۰۱۹، بیانیه تماس گروگان‌ها با خانواده‌هایشان)، بازی رسانه‌ای (۱۶ مارس ۲۰۱۹، بیانیه تماس گروگان‌ها با خانواده‌هایشان)، پاسخ‌گویی‌های رسانه‌ای (۱۸ فوریه ۲۰۱۹، اعلام عدم آسیب از جانب



حکومت در عملیات)، رصد فعالیت‌های رسانه‌ای نهادهای امنیتی و دولتی در فضای مجازی (۱۸ فوریه ۲۰۱۹، اعلام عدم آسیب از جانب حکومت در عملیات و یا ۱۴ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه درمورد عملیات)؛

- معرفی گروهان‌گیری به‌عنوان عملیات باج‌گیری مانند: تأکید بر مذاکره برای آزادی گروهان‌ها به‌عنوان باج‌گیری (۱۶ مارس ۲۰۱۹، بیانیه تماس گروهان‌ها با خانواده‌هایشان)، معرفی آزادسازی اسرای احتمالی به‌عنوان گامی در جهت نشان‌دادن حسن‌نیت گروهک (۲۲ نوامبر ۲۰۱۸، بیانیه آزادسازی گروهان)؛

- ارزش نگرشی

در سطح ارزش نگرشی، رویکرد مثبت و یا منفی مؤلفین گفتمان، نسبت به وضعیت، شرایط، دیگری و خودی مدنظر قرار دارد و در سطح کلمات و واژگان نمود می‌یابد. در این سطح نگرش خاص تکفیری و تروریستی گروهک نسبت به شرایط و محیط پیرامونی و تلاش برای ترویج این نوع نگرش قابل مشاهده است. برخی از نشانه‌های آن عبارت‌اند از:

- ترویج نگرشی منفی‌گرا نسبت به عملکردهای حاکمیتی در اذهان جامعه مخاطب گروهک (۲۵ می ۲۰۱۹، بیانیه جهاد و ماه رمضان)، این منفی‌گرایی در حوزه‌هایی همچون: آموزشی، انتظامی، اداری و توهین به عقاید، مورد تأکید است (۲۲ مارس ۲۰۱۹، دلیل الحاق به جیش‌العدل)؛

- مثبت‌اندیشی گروهک نسبت به اقدامات تروریستی و خشونت‌بارش و معرفی سرانجام این خشونت‌ها همراه با موفقیت (بیانیه عملیات تروریستی ۱۸ - ۱۲ - ۲۰۱۶)؛

در سطح این ارزش، دوگانگی نگرشی گروهک قابل مشاهده است. منفی‌نگری نسبت به وضعیت موجود و مثبت‌نگری نسبت به ترویج خشونت و تروریسم، ارزش‌های نگرشی گروهک را تشکیل می‌دهد.

- ارزش انعطافی

ارزش انعطافی، قابلیت انعطاف گفتمان، در تقابل با تحولات و شرایط است و چرخش و تطبیق احتمالی آن را مشخص می‌سازد. گروهک در این سطح، ادعای انعطاف و پیگیری رویکردهای متفاوت نسبت به شرایط را دارا است و خود را با شرایط و ویژگی‌ها تطبیق می‌دهد. نشانه‌های این ارزش در گفتمان گروهک عبارت است از:

- ادعای انعطاف فعالیت گروهک نسبت به شرایط کشور (۲۸ می ۲۰۱۹، بیانیه توهین به عقاید) و تأکید بر پیگیری راهبردهای عملیاتی گوناگون در عین دارا بودن هدف نهایی و محتوم ترویج و گسترش خشونت (تحت‌عنوان جهاد) (۱۲ می ۲۰۱۹، بیانیه تخریب مساجد اهل سنت)؛



- ادعای انعطاف در زمان و مکان عملیات‌ها مانند: «ممکن است به دلیل پیچیدگی و تعویض پست‌ها عملیات‌ها به تأخیر و تعویق بیافتد.» (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه درمورد عملیات) و ادعای انعطاف در انتخاب اهداف مانند: «پس از بررسی‌های دقیق و انتخاب هدف موردنظر، انجام عملیات با برنامه‌ای منظم صورت می‌گیرد.» (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه خطاب قرار دادن نیروهای نظامی)

ارزش‌های گفتمانی گروهک تروریستی جیش‌العدل

سطح ارزش‌های گفتمانی در الگوی انتقادی، سطح عبور از متن و واژگان به سطح محتوا و گفتمان است. در این سطح بر ارزش‌های خاصی تأکید می‌شود که عبارت‌اند از: ارزش تجربی، ارتباطی، هویتی، پیش‌فرضی، مهارتی و آینده‌نگر که تبیین این سطح در شناسایی تأثیرات کلی گفتمان بر امر اجتماعی - ایدئولوژیک و ارتباط گفتمان با محیط اجتماعی پیرامونی آن مؤثر است.

- ارزش تجربی

این ارزش تأکید بر تجارب مؤلف و مخاطبان گفتمان است و زمینه‌ای است که نوع نگرش آنان نسبت به وضعیت کنونی یا مناسب را ایجاد می‌کند. در سطح تجربی، گروهک با استفاده از ارجاع به تجارب تاریخی، برای یارگیری و ترویج خشونت اقدام می‌کند. برخی ارزش‌های تجربی گروهک عبارت‌اند از:

- استفاده از تاریخ بلوچستان به سود اهداف گروهک مانند: تأکید بر مقاومت و ادعای خشونت تاریخی حکومت‌ها علیه قومیت حتی در قاجار و پهلوی (سخنان حسین فرمانده پایگاه جیش‌العدل در مرز پاکستان)، ادعای سرکوب تاریخی قومیت (۱۳ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه درمورد اهداف گروه)، تأکید رسانه‌ای بر جنگ مسلحانه گسترده سال‌های دهه‌های ۱۳۶۰ و ۱۳۷۰ و معرفی «حمید نوهتانی» و جبهه مجاهدین بلوچ به‌عنوان اسوه تجربی گروهک جیش‌العدل (۳ آوریل ۲۰۱۹، مستند مقاومت بلوچستان)، تأکید بر اینکه در طول تاریخ راه آزادی از طریق خشونت و تروریسم و جهاد (ادعایی) ممکن بوده است (۴ می ۲۰۱۹، بیانیه علما در صف جهاد)؛

- استفاده از مفهوم انتقام و تجارب درگیری برای مشروع‌سازی کشتارهای کنونی گروهک، به‌عنوان مثال در حین عملیات گروگان‌گیری در پادگان، فیلم‌برداری این عمل را به‌واسطه ارزش تجربی معرفی کند و انتقام خون سوختبران و پدران کشته شده را دلیل آن می‌خواند (ویدئو - پیام سربازان عدل به نیروهای امنیتی در حین درگیری)؛
- تأکید بر تجربه مبارزات و کشته شدگان گروهک به‌عنوان الگوهای هویتی خشونت



کنونی و معرفی درگیری‌های پیشین به‌عنوان تجربهٔ خشونت (بیانیهٔ عملیات جیگور، ۱۶ تیرماه ۱۳۹۵ و یا کلیپ ۳۰ - ۵ - ۲۰۱۹ با نام پیام سربازان عدل)؛

- استفاده از رسانه‌های دیداری، شنیداری برای تقویت تجارب خشونت (۳ آوریل ۲۰۱۹، مستند مقاومت بلوچستان)؛

- استفاده از تجارب مؤلف گروهک در تقویت خشونت، همان‌طور که شخص صلاح‌الدین فاروقی (مسئول خودخوانده گروهک) ادعا دارد که با تجارب و تحصیلات‌اش، گفتمان گروهک را شکل بخشیده است (۶ فوریهٔ ۲۰۱۹، بیانیهٔ پاسخ به شبهات).

- ارزش ارتباطی

ارزش ارتباطی حدود تعاملات گروهک را در محیط داخلی و خارجی نشان می‌دهد که مورد تأکید گروهک نیز بوده است. به‌صورت کلی ارتباطات گروهک محدود بوده و استفاده از خشونت نزد هیچکدام از گروه‌های قومی - مذهبی داخلی امری پذیرفته شده نیست و مردم عوام نیز از خشونت‌ها آسیب دیده‌اند و خواستار دستگیری اعضای گروهک‌اند. ارتباط‌گیری شاخصی مهم در گفتمان گروهک است. گروهک در تلاش برای ارتباط با برخی افراد در حاشیه و طرد شدهٔ اجتماعی است و تلاش برای متصل نشان دادن خود به برخی از افراد داخلی معاند، تلاش برای ارتباط با دیگر گروهک‌های تروریستی، سیطره و کسب قیمومیت آنان، تلاش برای ارتباطات بین‌المللی گروه‌های معاند تکفیری جهانی (در سوریه و عراق) و... برخی از عملکردهای ارتباطی گروهک است که در ادامه برخی از نشانه‌های آن معرفی می‌گردد:

- تلاش برای یارگیری از برخی عالم نمایان دینی و محصلین مدارس علوم دینی پاکستانی در راستای اهداف گروهک (۲۵ می ۲۰۱۹، بیانیهٔ جهاد و ماه رمضان) و تلاش برای خشونت‌گرا نمودن برخی عالم نمایان دینی هم‌راستا با گروه (۴ می ۲۰۱۹، بیانیهٔ علما در صف جهاد) و (۵ آوریل ۲۰۱۹، بیانیهٔ علما در صف جهاد). ایجاد کارگروه مجمع علمای گروهک تروریستی جیش‌العدل به‌عنوان گامی در جهت تحقق این هدف (۵ آوریل ۲۰۱۹، بیانیهٔ علما در صف جهاد)؛

- نام بردن از صحبت و سخنرانی‌های برخی از علمای دینی مناطق (به‌صورت بسیار محدود و کم) برای مشروع نشان دادن عملکرد و موضع‌گیری‌های گروهک (۲۵ فوریهٔ ۲۰۱۹، مرگ یک سوختبر)؛

- تلاش برای یارگیری از افراد در حاشیه مانده و طرد شدهٔ اجتماعی در مناطق محروم و مرزی جنوب شرق (۲۲ مارس ۲۰۱۹، دلیل الحاق به جیش‌العدل) و تأکید بر اینکه گروهک قصد ارتباط‌گیری با همهٔ دشمنان حاکمیت جمهوری اسلامی ایران را دارد

(حسین فرمانده پایگاه جیش‌العدل در مرز پاکستان). معرفی جامعه هدف گروهک در طیف: «علماء، فعالین ملی، رسانه‌ای، سیاسی، تحصیل‌کردگان دانشگاهی، کسبه تجار و مذهب‌یون و اقشار جامعه» (حسین فرمانده پایگاه جیش‌العدل در مرز پاکستان)، این در حالی است که هیچکدام از این گروه‌ها، گفتمان خشونت را قبول نداشته و تأکید بر الگوی ملی و ایرانی در جامعه قومی جنوب شرق کشور و علاقه به ملی‌گرایی و عشق به میهن در آنان قابل مشاهده است؛

- ادعای تقویت ارتباطات اعضای گروهک (اخوت تکفیری) و نمایش رسانه‌ای این مورد برای جذب بیشتر افراد (۲۲ مارس ۲۰۱۹، دلیل الحاق به جیش‌العدل)؛

- موضع‌گیری‌های هم‌سو با جریان تکفیر بین‌المللی عراقی - سوری (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، ضدتروریست خواندن جیش‌العدل) و تلاش برای هم‌سوسازی سازمان‌های بین‌المللی غربی و معاند با ایران در جهت مشروعیت‌سازی برای اقدامات خشونت‌محور گروه (۱۵ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه مخالفت با تروریسم از سوی گروه)؛

- تلاش برای ایجاد تفرقه در نیروهای امنیتی و نفوذ به آنان (۱۳ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه درمورد اهداف گروه)، ادعای مایل به همکاری بودن با برخی از نیروهای نظامی بومی منطقه و دادن وعده‌های مختلف به آنان (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه خطاب قرار دادن نیروهای نظامی)، این تلاش در حالی است که نیروهای بومی به‌عنوان بزرگ‌ترین دشمن و سد مقاوم در مقابل خشونت‌های این گروهک علیه مردم و نیروهای امنیتی بوده و گروهک از پیوستن روز افزون مردم بومی مناطق به نهادهای امنیتی هراس دارد؛

- تلاش برای ارتباط با دیگر گروهک‌های تکفیری منطقه شرق کشور مانند ارتباط با گروهک انصار الفرقان و انتشار اخبار عملیات‌های انفجاری آنان بر علیه مردم عادی (۶ دسامبر ۲۰۱۹، انتشار خبر بمب‌گذاری انصار الفرقان) و یا تأکیدات رسانه‌ای در راستای هم‌راستا نشان دادن جیش‌النصر و ادغام آن در جیش‌العدل (۱۵ نوامبر ۱۳۹۵، بیانیه انحلال جیش‌النصر در جیش‌العدل)، این گروهک، پایان اختلافات مابین گروهک‌های تکفیری را به‌عنوان گامی در مقابل نفوذ دولت معرفی می‌کند (فیلم انحلال جیش‌النصر در جیش‌العدل ۲۸ اکتبر سال ۲۰۱۶).

- ارزش هویتی

ارزش هویتی در یک گفتمان، تعاریفش از هویت است که نظام تمایز آن را ایجاد می‌کند. کیستی و چیستی یک گفتمان از قالب تبیین این ارزش معین می‌شود. برخی از موارد در منابع گفتمان گروهک حاکی از پاسخ‌گویی مؤلفین به کیستی و چیستی اهداف، آرمان‌ها و رویکردهای گروهک تروریستی است که نمودهایی از آن عبارت است از:



- تلاش برای ساخت هویت گروه در تقابل با هویت دولت و نظام (۲۸ می ۲۰۱۹، بیانیه توهین به عقاید و ۲۵ می ۲۰۱۹، بیانیه جهاد و ماه رمضان) و معرفی هویت اعضای گروهک به‌عنوان هویت‌های در خطر تهاجم (۱۲ می ۲۰۱۹، بیانیه تخریب مساجد اهل سنت و ۲۲ مارس ۲۰۱۹، دلیل الحاق به جیش‌العدل)؛

- تلاش برای ساخت هویت مشروع و دینی از خشونت و تکفیر با استفاده از منابع گزینش‌شده و تحریفی (۲۲ مارس ۲۰۱۹، دلیل الحاق به جیش‌العدل)، و مزایاسازی هویتی از خشونت و تکفیر با ذکر مواردی همچون: جایگاه فرد (تروریست) در بهشت، در امان بودن از عذاب قبر، ۷۲ حوری بهشتی، شفاعت ۷۲ نفر (ویدیوهای جهاد و علما - مؤسسه فرهنگی عدل)؛

- معرفی سرکرده گروهک و برخی از هلاک‌شدگان آن به‌عنوان اسوه‌های هویتی (۲۳ فوریه ۲۰۱۹، سالگرد اسارت عبدالمالک ریگی) و معرفی عبدالمالک به‌عنوان الگوی تکفیر (۲۳ فوریه ۲۰۱۹، سالگرد اسارت عبدالمالک ریگی)؛

- ادعای تقابل هویت گروه با مفاهیمی همچون: گروهک، شرور، تکفیری، وابسته به استکبار، وابسته به رژیم صهیونیستی و... (۴ سپتامبر ۲۰۱۸، ردیه بر تکفیر گروه)؛

- تأکید بر هویت ظلم‌ستیز گروهک در انجام عملیات‌های تکفیری (۱۳ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه در باب تبلیغات مسموم نظام) و معرفی الگوی مسلحانه به‌عنوان روش حفظ عقیده (بیانیه عملیات جیگور، ۱۶ تیرماه ۱۳۹۵)؛

- استفاده از خون کشته شدگان گروهک به‌عنوان نمادی هویتی (۱۵ نوامبر ۱۳۹۵، بیانیه انحلال جیش‌النصر در جیش‌العدل)؛

- تأکید و استفاده از عناصر ارزش هویتی تکفیری در پایگاه‌های گروهک و فریب هویتی اعضای گروهک (مستند سفری به پایگاه‌های جیش‌العدل - مؤسسه عدل) در پایگاه‌ها نیز با تأکید بر انجام اعمال دینی گسترده و ترویج خوانشی تکفیری از دین و اعمال دینی، هویت تکفیری آنان را افزایش می‌دهند (سخنرانی عضو فعال رسانه‌ای جیش‌العدل - مستند سفر به پایگاه‌های جیش‌العدل)؛

- اعضای گروهک نیز مبارزه با بی‌عدالتی را به‌عنوان عنصر اصلی هویت خشونت‌گرای خود معرفی کرده (سخنرانی با دو فرد عملیاتی تروریستی جیش‌العدل) و بر مبنای آن هر عمل خشونت‌محور و تکفیری علیه دولت و مردم را مشروع معرفی می‌کنند (حسین فرمانده پایگاه جیش‌العدل).

- ارزش پیش‌فرضی

گروهک برای تثبیت گفتمان‌اش برخی از پیش‌فرض‌ها را در اذهان مخاطبان تولید

می‌کند تا عملکرد کنونی‌اش را بر مبنای آنها، تدوین و مشروع کند. این پیش‌فرض‌ها عوامل غیرقابل‌تغییر یک گفتمان هستند که در اندیشه گروهک عبارت‌اند از:

- پیش‌فرض تنش‌زایی حاکمیت نسبت به قومیت و مذهب (۲۸ می ۲۰۱۹، بیانیه توهین به عقاید)، تأکید بر کینه ایجاد شده نسبت به این تنش در اذهان اعضای گروهک (۲۵ می ۲۰۱۹، بیانیه جهاد و ماه رمضان)؛

- پیش‌فرض اینکه راهی به‌جز ترور و سرکوب حکومت برای رسیدن به اهداف وجود ندارد (۲۲ می ۲۰۱۹، معرفی کشته‌شدن صفی زاده به‌عنوان ترور)، معرفی مبارزه مسلحانه به‌عنوان تنها راه مبارزه (۱۵ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه مخالفت با تروریسم از سوی گروه).

- ارزش مهارت

ارزش مهارتی، مجموعه مهارت‌ها و تمایزات گفتمان از دیگر جریان‌های تولید معنا در جامعه است. در ارزش مهارتی گروهک نسبت به برخورد با خودی‌ها، نتیجه‌گیری، مصداق‌آوری، موضع‌گیری در قبال دیگری و... عمل می‌نماید و برخی از ارزش‌های مهارتی جیش‌العدل عبارت‌اند از:

- ادعای مهارت غیرتروریستی گروهک در انجام عملیات‌های خشونت‌بار مانند: گروه ادعا می‌کند که «تروریسم انگی که به جیش‌العدل نمی‌چسبد» (۱۵ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه مخالفت با تروریسم از سوی گروه)، تأکید بر مهارت‌های غیر تروریستی گروهک (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، ضد تروریست خواندن جیش‌العدل)، اعلام برائت از اندیشه‌های تکفیری رویکردهای جن‌الله (حداقل در سطح عملیاتی) نیز یکی از ارزش‌های مهارتی این گروهک است؛

- ادعای عملکرد حقوقی گروهک در انجام عملیات‌های مسلحانه و تکفیری، مانند: ادعای پایبندی به حقوق بین‌الملل (۱۵ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه مخالفت با تروریسم از سوی گروه)، پایبندی به حق مسلم مبارزات مسلحانه (۱۵ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه مخالفت با تروریسم از سوی گروه)، توجه گروهک به سازمان‌های بین‌الملل (۲۲ نوامبر ۲۰۱۸، بیانیه آزادسازی گروگان)، نیز از این قبیل است؛

- ادعای مهارت‌های خاص گروهک برای انجام عملیات‌های تروریستی مانند: مراحل انتخاب هدف‌های تروریستی ۱. بررسی دقیق ۲. انتخاب هدف ۳. انتخاب عامل مناسب ۴. برنامه‌ریزی خاص و حساب‌شده (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه خطاب قرار دادن نیروهای نظامی و ۱۴ فوریه ۲۰۱۹، ضد تروریست خواندن جیش‌العدل)، ادعای تفکیک مابین نیروهای نظامی و سربازان در حمله تروریستی (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، ضد تروریست خواندن جیش‌العدل) این ادعا در حالی است که در حملات کشتار سربازان در دستورکار است و حداکثر تلفات به‌عنوان یک اصل نظامی - تروریستی معرفی می‌گردد. گروهک ادعا می‌کند



اهداف گروه صرفاً نظامی است (۱۳ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه درمورد اهداف گروه). این امر در مطالعه عملیات‌های تروریستی آنان صدق نکرده و صرفاً به دلیل تاکتیکی در وضعیت حاضر کشتار مردم عادی را در اولویت دوم قرار داده‌اند و احتمال بازگشت آنان به این امر بسیار است و این مسئله نیز به واسطه تحركات جدید تروریستی آنان قابل پیش‌بینی است؛

- شاخه‌سازی و تفکیک منطقه‌ای گروه‌های عملیاتی نیز یکی دیگر از ارزش‌های مهارتی این گروه است (۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، بیانیه انگیزشی گروه)، و توانایی عملیات‌های کمین دو مرحله‌ای (۱۱ دسامبر ۲۰۱۶) یکی دیگر از مهارت‌های نظامی گروهک است؛

- توجه به تبلیغات و فضای رسانه‌ای نیز در سطح ارزش مهارتی قابل تبیین است (۱۴ فوریه ۲۰۱۹، ضدتروریست خواند جیش‌العدل) به وجود آوردن مؤسسه عدل با محوریت رویکردی فرهنگی، رسانه‌ای، شبکه‌ای و تولید محتوا در جهت جذب روزافزون افراد و گروه‌های مختلف امری قابل مشاهده در گروهک است (مستند سفری به پایگاه‌های جیش‌العدل، مؤسسه عدل) این ارزش مهارتی گروهک درصدد آشناسازی افکار عمومی و جذب آنان به اندیشه‌های گروهک است؛

- ادعای مهارت‌های مذاکراتی گروهک (۲۲ نوامبر ۲۰۱۸، بیانیه آزادسازی گروگان) و ادعای آمادگی برای نشان دادن نمایشی حسن‌نیت به حاکمیت (۲۲ نوامبر ۲۰۱۸، بیانیه آزادسازی گروگان) نیز از سوی آنان بیان می‌شود.

- ارزش آینده‌نگرانه

ارزش‌های آینده‌نگرانه در الگوی گفتمان انتقادی، ترسیم آینده یک گفتمان برای مخاطبانش با استفاده از متون و به‌عنوان الگوی مطلوب است. در این سطح گروهک برای تداوم و گسترش اعمال خشونت‌محورش، نوع نگاه به آینده را در دستورکار قرار داده و درصدد ترسیم وضعیت مطلوبی برای مخاطبانش است. گروهک، هر عمل خشونت‌محور و تروریستی و تکفیری را در راستای تحقق این هدف و آینده مطلوب ارزیابی می‌کند. دو سطح مختلف ارزش آینده‌نگرانه گفتمان گروهک تروریستی جیش‌العدل عبارت است از:

- القای انگیزش به افراد گروهک بر مبنای ترسیم آینده مطلوب برای آنان (۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، بیانیه انگیزشی گروه)، تأکید بر وجود آینده‌ای معنوی برای فرد انتحاری‌کننده، تروریست و خشونت‌گرا در آن دنیا (۲۲ می ۲۰۱۹، بیانیه ترور صفی زاده) و معرفی تروریست‌های گروه به‌عنوان قهرمانان آینده (۶ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه پاسخ به شبهات)؛

- ادعای شکست حتمی حاکمیت در آینده (۲۲ می ۲۰۱۹، معرفی کشته‌شدن صفی‌زاده به‌عنوان ترور)، خارج شدن حاکمیت از زمین‌های مناطق مرزی (بیانیه عملیات تروریستی ۱۸ - ۱۲ - ۲۰۱۶)، تأکید بر اینکه نیروهای امنیتی در آینده حتماً قربانی



خواهند شد (۲ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه حمله به نیکشهر) و ادامه دار بودن عملیات‌های تروریستی و تکفیری و مبدل کردن منطقه جنوب شرق به جهنمی سوزان و باتلاقی بدون بازگشت (بیانیه عملیات جیگور، ۱۶ تیرماه ۱۳۹۵)؛

ارزش‌های اجتماعی - ایدئولوژیک جیش‌العدل

بعد از تحلیل ارزش‌های واژگانی - متنی و گفتمانی گروهک تروریستی جیش‌العدل، تحلیل ارزش‌های اجتماعی - ایدئولوژیک ضرورت دارد. این ارزش‌ها، الگوی قدرت گفتمان را نمایان ساخته و روابط موجود در گفتمان و نگرش گروهک به قدرت در جامعه در دو سطح ملی و محلی را مشخص می‌سازد.

- ارزش امر ملی

ارزش ملی به رابطه و نگرش کلی و عملیاتی گفتمان در قبال ملیت، چالش‌ها و تهدیدات، درگیری‌ها و موقعیت مبارزات ملی می‌پردازد. این سطح، عملکرد کلی گروهک در سطح ملی را نشان می‌دهد که برخی از آنان عبارت‌اند از:

- تلاش برای تقویت الگوی خشونت و تروریسم نزد تمامی جامعه مذهبی کشور در مقابل حکومت و حاکمیت و تلاش برای آماده‌سازی عملیات‌های خشونت‌محور ضد دولتی در سراسر کشور (۱۲ می ۲۰۱۹، بیانیه تخریب مساجد اهل سنت)؛

- تلاش برای تقویت نگرش تبعیض‌آمیز ملی و ادعای اینکه با حکومت به‌عنوان بزرگ‌ترین دشمن قومیت باید مبارزه مسلحانه و خشونت‌محور نمود (۱۳ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه در باب تبلیغات مسموم نظام) معرفی گروهک به‌عنوان فرزند ایران و تلاش برای درگیر شدن با حکومت در سطح ملی (همان، ۲۰۱۹) ادعای اینکه بروکراسی کشور عامل محدودساز است که باید علیه آن عملیات خشونت‌محور نمود (۶ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه پاسخ به شبهات)؛

- سیاه‌نمایی از تحرکات و تعاملات نهادهای امنیتی و انتظامی ملی و سعی در دشمن‌سازی از آنان (۶ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه پاسخ به شبهات)، تأکید بر اینکه برای مقابله با نهادهای امنیتی و انتظامی ملی و محلی راهی به‌جز درگیری‌ها در سطوح مختلف نیست تا سازمان‌های امنیتی «کم‌کم صف خودشان را عوض بکنند» (۶ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه پاسخ به شبهات)؛

- معرفی مبارزه مسلحانه ملی به‌عنوان تنها راه رسیدن به خواست‌های گروهک (مصاحبه حسین فرمانده پایگاه جیش‌العدل در مرز پاکستان)؛

- سیاه‌نمایی از وضعیت حکومت کشور در سطح ملی (صحبت‌های یک مولوی ناشناس در جیش‌العدل).



– ارزش امر محلی

ارزش امر محلی در تحلیل گفتمان انتقادی به نگرش هر گفتمان نسبت به محله و یا منطقه جغرافیایی اشاره دارد و نگرش محلی آنان را مشخص می‌سازد. چالش‌ها و تهدیدات امر محلی، درگیری‌های محلی، ترسیم طرف‌های خودی و دشمن و مبارزات محلی، در این سطح موردنظر است. در سطح محلی اگرچه اندیشه‌های تروریستی از سوی عالمان دینی، مذهبی و عقیدتی فعال منطقه‌ای و محلی تأیید نمی‌شود و نفی همگانی عملکردهای غیرانسانی آنان از سوی توده مردم و همچنین علمای مناطق محلی صورت می‌گیرد، اما گروهک نیز در تلاش برای ساخت وضعیتی گفتمان در سطح محلی است. گروهک مایل است تا برخی از افراد طرد شده محلی را با سوءاستفاده از سادگیشان جذب نموده و برخی ارتباط‌گیری‌های محدود را با آنان داشته باشد. تعداد این افراد بسیار کم بوده و جامعه مذهب و قومی این گروهک را طرد می‌نماید.

برخی دیگر از ارزش‌های امر محلی در گفتمان گروهک عبارت است از:

– ادعای برتری نظامی گروهک در محلات و مناطق مرزی استانی و ادعای اینکه در این محلات «هیچ سنگر و چهاردیواری بلندی مانع حفاظت نیروهای محلی نیست» (۵ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه حملات به شهر کلات)؛

– ادعای اینکه گروهک از مسدود شدن مرزها سود نبرده و دلیل انسداد مرزها از سوی نیروهای امنیتی، فعالیت‌های گروهک نیست «ادعای انسداد مرز از سوی حکومت بیان می‌شود و برای شکاف مابین گروه‌های طرفدار جیش‌العدل در سطح محلی است» (۶ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه پاسخ به شبهات)؛

– ادعای اینکه نیروهای محلی در تلاش‌اند تا با به قتل رساندن رهبران گروه، آنان را از رسیدن به خواستها و اهدافشان دور سازند (۱۵ نوامبر ۱۳۹۵، بیانیه انحلال جیش‌النصر در جیش‌العدل)؛

– ادعای حمایت از سوختبران، کولبران و قاچاقچیان در سطح محلی؛ مانند: تأکید گسترده بر سوختبران و کشته‌شدن آنان توسط نیروهای پلیس و ادعای حمایت از آنان (کلیپ‌ها ۳۰ - ۵ - ۲۰۱۹ با نام پیام سربازان عدل)؛

– ادعای مقابله با سیاست‌های محلی ارگان‌های حکومتی با پیوستن افراد محلی به گروه و خشونت‌های متعاقب آن، به‌عنوان مثال یک فرد عضو گروهک اعلام می‌کند که دلیل پیوستنش به این گروهک اخراج وی و خانواده‌اش از حاشیه شهر چابهار است (سخنرانی یک عضو جهادی گروه - نانوای گروه جیش‌العدل)، تأکید بر حمله نیروهای دولتی به منازل اطراف چابهار (مستند سفری به پایگاه‌های جیش‌العدل - مؤسسه عدل)؛

- ادعای مقابله با سیاست‌های دولت در توسعه مناطق محلی مانند چابهار و مخالفت با آن (سخنرانی یک عضو جهادی گروه - ناوای گروه جیش‌العدل)؛
 - معرفی دلایل تروریستی در سطح محلی مانند اینکه دلیل خشونت و تکفیر این است که در ادارات افرادی از قومیت وجود ندارند و قدرت دست آنان نیست (مستند سفری به پایگاه‌های جیش‌العدل - مؤسسه عدل)، ادعای بیکاری گسترده در مناطق مرزنشین که موجب مشروعیت قاچاق می‌شود اما حکومت به آنان حمله می‌برد (سخنرانی با دو فرد عملیاتی تروریستی جیش‌العدل)، «در اطراف مرز هیچ کاری غیر از مرز وجود ندارد و شرکتی ... نیست و دولت کاری را برای جوانان ایجاد نکرده است و آنان که برای نان شب قاچاق می‌کنند نباید دستگیر شوند» (سخنرانی با دو فرد عملیاتی تروریستی جیش‌العدل).

تحلیل کلی گفتمان گروهک تروریستی جیش‌العدل بر حسب الگوی فرکلاف

بر مبنای ارزش‌های ذکر شده در بالا جدول زیر خلاصه تحلیل ارزش‌های گفتمان انتقادی گروهک جیش‌العدل را نشان می‌دهد.

جدول ۲. تحلیل ارزش‌های واژگانی و گفتمانی جیش‌العدل بر حسب الگوی فرکلاف

۱	ارزش حمایتی	ادعای حمایت از مردم - دشمن سازی از حاکمیت - ادعای حمایت از زندانیان، قاچاقچیان و اعضای گروهک - تلاش برای ساخت اندیشه تبعیض‌آمیز در قومیت - معرفی خشونت به‌عنوان تنها راه حمایت از قومیت.
۲	ارزش اصلاحی	ادعای اصلاح رفتار حکومت در مقابله با گروهک و معاندین - ادعای اصلاح تبعیض در مناطق قومی - معرفی خشونت به‌عنوان تنها راه اصلاح.
۳	ارزش واژگانی	استفاده از استعاره‌های مثبت برای گروهک و دوستان آن - استفاده از استعاره و تشبیه‌های منفی و مذموم برای حکومت و نهادهای سیاسی امنیتی - قرار دادن واژه هلاکت دشمن در مقابل شهادت خودی - تلاش برای فرار از القابی مانند تروریست، شرور، استکباری و تکفیر
۴	ارزش مأخذی	تأکید بر خوانش و تفسیر تکفیری از برخی آیات قرآن - استنباط تکفیری و ناصحیح از برخی روایات جهادی - ارجاع به سخنان برخی علمای منحرف و ناآگاه به‌عنوان شاهد دینی خشونت - تلاش برای ارتباطی خشونت با ایام‌الله مانند ماه مبارک رمضان و...
۵	ارزش فعالیت	فعالیت‌های تهاجمی و مقابله‌به‌مثل خشونت‌محور - تلاش برای هم‌سویی فعالیت‌های نظامی و فرهنگی و ساخت آگاهی کاذب - ادعای آمادگی برای مذاکره و یا تبادل گروگان - فعالیت‌های گفتمان‌ساز گروهک برای ترویج خشونت.
۶	ارزش نگرشی	منفی‌گرایی نسبت به عملکرد دولت در قبال قومیت - نگرش مثبت به اقدامات تروریستی گروهک
۷	ارزش انعطافی	ادعای انعطاف گروهک در مقابل شرایط - انعطاف عملیاتی



۸	ارزش تجربی	سوءاستفاده از منابع تاریخی برای تقویت الگوی تکفیر - ادعای تبعیض مداوم تاریخی علیه قومیت - تجارب خاص مؤلفین در تقویت الگوی تکفیر
۹	ارزش ارتباطی	تلاش برای ارتباط با علمای پاکستانی ناهم سو با جمهوری اسلامی - تلاش برای ارتباط با افراد در حاشیه مانده و طرد شده اجتماعی - تعریف حدودی خاص از ارتباطات درون گروهی - تلاش برای ارتباط با جریان تکفیر منطقه ای (سوریه، عراق)
۱۰	ارزش هویتی	معرفی هویت گروهک در مقابل هویت دولتی و ملی - ساخت هویت برحسب منابع و مأخذ - ادعای هویت مستقل و غیر شرور - استفاده از عناصر هویتی در جهت عملیات های تروریستی و تکفیری.
۱۱	ارزش پیش فرضی	تأکید بر منفی نشان دادن عملکرد حاکمیت - ادعای اینکه خشونت و تکفیر تنها راه جواب گویی به این عملکرد است.
۱۲	ارزش مهارتی	ادعای تفاوت با الگوی جندالله در حوزه عملکردی - تأکید بر مهارت عملیاتی برای تروریسم - مهارت های تبلیغاتی و گفتمانی - ادعای تروریسم با توجه به ارزش های انسانی
۱۳	ارزش آینده نگر	تأکید بر آینده محتوم و مناسب برای فرد تروریست - تأکید بر آینده مناسب برای قومیت در سایه مداومت بر خشونت، ترور و مبارزه

جدول ۳. نتایج سیاسی - اجتماعی، ارزش های واژگانی و گفتمانی گروهک جیش العدل

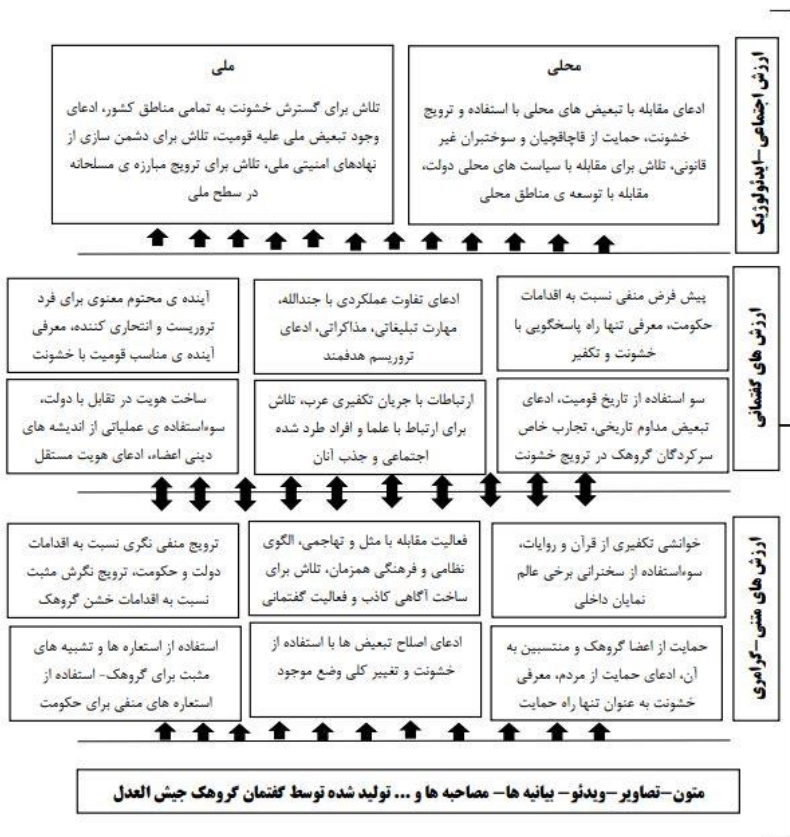
برحسب الگوی فرکلاف

۱	امر محلی	ادعای برتری گروهک در سطوح نظامی و عملیاتی در سطح محلی، ادعای اشراف محلی بر تحرکات نهادهای امنیتی، ادعای مقابله با مسدودسازی مرز، ادعای حمایت از قاچاقچیان، کولبران و سوختبران غیرمجاز محلی در مقابل دولت و نهادهای امنیتی، ادعای مقابله با سیاست های محلی دولت، مقابله و تلاش برای خلل در فرایند توسعه محلی (مانند توسعه منطقه چابهار)، ادعای تبعیض محلی و تلاش برای القای این امر دروغین به افکار عمومی مردم محلی.
۲	امر ملی	تلاش برای گسترش دامنه خشونت ها به تمامی مناطق کشور، تلاش برای به وجود آوردن و گسترش ایده تبعیض قومی در سراسر کشور، سیاه نمایی و دشمن سازی از نهادهای امنیتی کل کشور در اذهان اندک مخاطبان، تلاش برای ترویج و تقویت الگوی مبارزات مسلحانه و خشن در کل کشور.

بر مبنای این جدول و برحسب الگوی فرکلاف، می توان گفتمان انتقادی گروهک تروریستی جیش العدل در بازه زمانی ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ را به شکل زیر ترسیم نمود.



لایه های تحلیل گفتمان انتقادی گروهک جیش العدل



نتیجه گیری

گروهک تروریستی جیش العدل که بعد از جنرالده و در سال ۱۳۹۱ تأسیس گردیده، مجموعه ای از عملیات ها و تحرکات نظامی گوناگون را در مناطق مرزهای شرقی ایران برعهده داشته است. این گروهک توسط شخصی به نام عبدالرحیم ملازاده هدایت می شود. تبیین گفتمان کلی واژگان و عملکردی این گروهک در شناخت و مبارزه راهبردی با آن ضروری است. متن حاضر با تبیین بیانیه ها، تصاویر، ویدیوها، مصاحبه های تولیدشده توسط گروهک جیش العدل، به فهمی سازه انگارانه و انتقادی از آنان دست یافته است. در سطح ارزش گرامری برخی از ارزش ها معرفی گردید. در ارزش حمایتی، گروهک از شرایط کنونی ناراضی و ادعای حمایت از جامعه مخاطبش را دارد. ارزش اصلاحی، ادعای خشونت، درگیری و تکفیر با سوءاستفاده از مفهوم اصلاح بوده است و ادعای اصلاح امور را در حوزه های گوناگون نموده است. ارزش واژگان، مجموعه استعاره ها از دوست و دشمن است.

در سطح ارزش‌های مأخذی نیز گروهک با خوانش‌گزینش‌شده از قرآن کریم، روایات بی‌سند، تمسک به برخی سخنرانی‌ها و بیانات علمای منحرف و... خشونت و تکفیر را ضروری و آن را به‌عنوان مسیری دینی معرفی می‌نماید. فعالیت‌های گروهک نیز در دو سطح نظامی، فرهنگی و گفتمانی در حال انجام است و آنان بر هر دو سطح تمرکز دارند. نگرش خاص گروهک نیز با منفی‌گرایی نسبت به عملکرد حاکمیت و همچنین مثبت‌اندیشی نسبت به اقدامات تروریستی همراه است. گروهک ادعا دارد که در مقابل شرایط متغیر کشور می‌تواند تغییراتی را در عملکردش انجام دهد. در سطح گفتمانی نیز از تجارب خاص مؤلفین و مخاطبان گروهک نام برده شده است. این تجارب نگرش آنان نسبت به وضعیت کنونی و وضعیت مناسب را ایجاد می‌کند. استفاده از تاریخ قومیت و تجربیات خشونت‌گرایان قومیت برای تقویت خشونت گروهک نیز حائز اهمیت است. هویت خاص گروهک نیز معین و شاخص‌های آن معرفی گردیده است که در تقابل با هویت دولت و نظام، با تأکید بر خشونت مشروع دینی، با استفاده از تعارضات و خشونت‌ها به‌عنوان امری هویتی بوده است. در پیش‌فرض‌های خاص این گروهک نیز راهی به‌جز ترور و سرکوب برای رسیدن به اهداف وجود ندارد. گروهک ادعای مهارت‌هایی را نیز داشته که در گروه‌های پیشینی به این شدت قابل مشاهده نبوده است. استفاده گسترده از فضاهای رسانه‌ای و همچنین تعطیلی موقت کشتن مردم عادی در اندیشه‌های آنان نمودی از این مهارت‌ها است. به‌صورت کلی همان‌طور که در مقدمه بیان گردید، سطح ارزش واژگانی و گفتمانی گروهک تروریستی جیش‌العدل بر سطح ارزش اجتماعی - ایدئولوژیک آن تأثیر داشته است. بر مبنای این ارزش‌ها، گروهک در سطح ملی تلاش برای گسترش الگوی خشونت، تروریسم و تکفیر به تمامی جامعه مذهبی و اقلیتی کشور را در دستور کار قرار داده است. از سویی دیگر تأکید بر گفتمان تبعیض در اندیشه‌های آنان در سطحی ملی ادامه یافته و سیاه‌نمایی از تحرکات نهادهای امنیتی، انتظامی و دشمن‌سازی از آنان گامی دیگر در این مسیر بوده است. این گروهک در سطح ملی با تأکید بر مبارزات ملی مسلحانه، آن را به‌عنوان تنها راه رسیدن به خواسته‌هایش معرفی می‌کند. در سطح محلی نیز گروهک ادعای قدرت بالای محلی داشته و خود را در تقابل با انسداد مرزها معرفی می‌کند. از سوی دیگر درصدد جذب افراد محلی است و حمایت از سوختبران، کولبران و قاچاقچیان را انجام می‌دهد و از وضعیت و تحرکات نهادهای محلی سیاه‌نمایی می‌کند. این گروهک با سیاست‌های توسعه‌ای دولت در مناطق محلی همچون چابهار، زاهدان و... نیز در تقابل است. از این‌روی ارزش‌های گرامری - متنی با همراهی ارزش‌های گفتمانی، بر ارزش‌های امر اجتماعی و ایدئولوژیک در آرای جیش‌العدل تأثیر داشته است.

منابع

- آقا گل زاده (۱۳۹۰)، تحلیل گفتمان انتقادی، تکوین تحلیل گفتمان در زبان‌شناسی، تهران: ناشر علمی و فرهنگی، چاپ اول.
- اخبار انتشار یافته در سایت عدالت نیوز، کانال‌های تلگرامی جیش‌العدل و رسانه‌های وابسته و بیانیه‌های منتشر شده از گروهک تروریستی جیش‌العدل.
- ۱۲ می ۲۰۱۹، بیانیه تخریب مساجد اهل سنت (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، بیانیه انگیزشی گروه (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۱۲ می ۲۰۱۹، بیانیه تخریب مساجد اهل سنت (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۱۳ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه در باب تبلیغات مسموم نظام (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۱۳ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه درمورد اهداف گروه (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۱۴ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه خطاب قرار دادن نیروهای نظامی (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۱۴ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه درمورد عملیات (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۱۴ فوریه ۲۰۱۹، ضدتروریست خواندن جیش‌العدل (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۱۵ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه مخالفت با تروریسم از سوی گروه (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۱۵ نوامبر ۲۰۱۵، بیانیه انحلال جیش‌النصر در جیش‌العدل (برگرفته از توئیتر، edaalatnews1)؛
- ۱۶ مارس ۲۰۱۹، بیانیه تماس گروگان‌ها با خانواده‌هایشان (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۱۸ دسامبر ۲۰۱۸، بیانیه عملیات تروریستی (برگرفته از توئیتر، edaalatnews1)؛
- ۱۸ فوریه ۲۰۱۹، اعلام عدم آسیب از جانب حکومت در عملیات (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۱۹ فوریه ۲۰۱۵، بیانیه عملیات جکیگور (برگرفته از توئیتر، edaalatnews1)؛
- ۲ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه حمله به نیکشهر (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۲ فوریه ۲۰۱۹، حمله به کلانتری ۱۲ زاهدان (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛



- ۲۲ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه دستگیری یک زن توسط دولت (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۲۲ مارس ۲۰۱۹، دلیل الحاق به جیش العدل (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۲۲ می ۲۰۱۹، بیانیه ترور صفی زاده (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۲۲ نوامبر ۲۰۱۸، بیانیه آزادسازی گروگان (برگرفته از توئیتر، edaalatnews1)؛
- ۲۳ فوریه ۲۰۱۹، سالگرد اسارت عبدالمالک ریگی (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۲۵ فوریه ۲۰۱۹، مرگ یک سوختبر (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۲۵ می ۲۰۱۹، بیانیه جهاد و ماه رمضان (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۲۸ می ۲۰۱۹، بیانیه توهین به عقاید (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۴ سپتامبر ۲۰۱۸، ردیه بر تکفیر گروه (برگرفته از توئیتر، edaalatnews1)؛
- ۴ می ۲۰۱۹، بیانیه علما در صف جهاد (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۵ آوریل ۲۰۱۹، بیانیه علما در صف جهاد (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۵ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه حملات به شهر کلات (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۶ دسامبر ۲۰۱۹، انتشار خبر بمب‌گذاری انصار الفرقان (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- ۶ فوریه ۲۰۱۹، بیانیه پاسخ به شبهات (برگرفته از کانال تلگرام، @edaalat_news)؛
- تابناک (۵ آبان ماه ۱۳۹۲) جریانی از پشت‌صحنه گروهک جیش العدل، کد ۳۵۳۸۲.
- برخی فیلم‌ها و کلیپ‌های منتشر شده از گروهک تروریستی جیش العدل:
- ویدیوهای جهاد و علما، مؤسسه فرهنگی عدل، دریافت شده از: edaalatnews.blogspot.com
- ویدئوی پیام سربازان عدل به نیروهای امنیتی در حین درگیری، دریافت شده از: edaalatnews.blogspot.com
- مستند مقاومت بلوچستان، دریافت شده از: edaalatnews.blogspot.com
- کلیپ سخنان حسین فرمانده پایگاه جیش العدل در مرز پاکستان، دریافت شده از: edaalatnews.blogspot.com
- فیلم انحلال جیش النصر در جیش العدل (۲۸ اکتبر سال ۲۰۱۶)، دریافت شده از: edaalatnews.blogspot.com
- کلیپ با نام پیام سربازان عدل، دریافت شده از: edaalatnews.blogspot.com
- مستند جهاد و علما، مؤسسه فرهنگی عدل، دریافت شده از: edaalatnews.blogspot.com
- مستند سفری به پایگاه‌های جیش العدل، مؤسسه عدل، دریافت شده از: edaalatnews.blogspot.com



- ماریان یورگنسن، لوئیز فیلیپس (۱۳۹۷)، **نظریه و روش در تحلیل گفتمان**، تهران: انتشارات نشر نی، چاپ هشتم.
- **نشریه سیاست روز** (۱۳۹۷)، تلاش افراطی‌ها برای اختلاف افکنی مذهبی و تطهیر جیش الظلم، شماره ۳۵۹۳.
- **همشهری آنلاین** (۴ اسفند ۱۳۹۷)، کارنامه گروهک تروریستی جیش‌العدل، کد ۴۳۲۶۵۲.
- Adedimeji, Mahfouz. A. "The Politics of Language in Nigeria: A Modest Proposal" A Paper Presented at a National Conference on Democracy and Development Organised by the Faculty of Business and Social Sciences, University of Ilorin, Ilorin. April 2005a 5-7 Print. Apple
- Aschale, A (2013). **Recontextualization, Rescaling and Emphasis**. Addis Ababa University. Retrieved from https://www.academia.edu/3290805/THE_DIALECTICS_OF_DISCOURSE
- Fairclough, N. (1995). **Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language**. New York, USA: Longman Group.
- Fairclough, N. (2001). **Analyzing Discourse: Textual Analysis for Social Research**. London and New York: Routledge
- Hassan Abbas (2010), **Pakistan's Drift into Extremism**, New Delhi: Pentagon Press
- Hatch, J. A. (2002). **Doing qualitative research in education settings**. Albany, New York: State University of New York Press
- Husain Haqqani (2005), **Pakistan between Mosque and Military**, Lahore: Vanguard Books.
- Jamestown Foundation, (2014), **The Army of Justice and the Threat of Sunni Militancy in the Sistan-Baluchistan Province of Iran**, 13 December 2013, accessed 13 March 2014, Terrorism Monitor Volume
- Jørgensen, M. & Phillips, L. (2002). **Discourse Analysis as Theory and Method**, London Thousand Oaks New Delhi: SAGE Publications
- Oni, Josephine F. "Lexicalization and Discursive Expression of Power in Olusegun Obasanjo's Speeches". A Seminar Paper Presented to the Department of English and Literary Studies, University of Ibadan. 2010
- Pugalis, L. (2009). **A Conceptual and Analytical Framework for Interpreting the Spatiality of Social Life**. Forum E-journal 9: 77-98.
- Tenorio, E. H. (2011). **Critical Discourse Analysis, An overview**. Nordic Journal of English Studies. 10 (1). Granada
- Van Dijk, **News Analysis: Case Studies of International and National News in the Press New Jersey**: Lawrence Erlbaum Associate, 2008. Print.
- Wodak, **Ruth Disorders of Discourse**. London: Longman, 1996. Print

